Слово Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

33 (1266), 22–28 серпня 2024

Червоноград читає

П'ятий раз (і вдруге у часі Великої війни) Червоноград провів масштабну мистецьку подію – книжкову толоку з уже традиційною назвою "Червоноград читає". До шахтарського містечка на Львівщині приїхали майже сто письменників, представники десяти видавництв з різних куточків України, працювало близько сорока дискусійних майданчиків.

"Уже стало традицією для нашого міста проводити книжкові толоки, – розповідає **Ірина Покотило,** директорка комунального закладу "Червоноградська публічна бібліотека" – одна з організаторів свята книги. – Вони збирають поціновувачів книги – як самих авторів, так і відвідувачів. У часі війни непросто організувати такий великий захід. Але українське слово зараз надзвичайно важливе, тому що це є самовизначення, це є ідентифікація українців і те, з чого починається Україна. Тішимося, що нам це вдається, що маємо підтримку від міської ради, від відділу культури, також нас завжди підтримують самі автори, з радістю приїжджають до нашого міста".

Серед учасників цьогорічної книжкової толоки в Червонограді були відомі письменники й громадські діячі Володимир Шовкошитний, Павло Мовчан, Василь Габор, Марія Чумарна та інші. Вони провели низку зустрічей з читачами. Зокрема, Володимир Шовкошитний і Павло Мовчан поспілкувалися з учасницями незалежного жіночого товариства "Прозерок" імені Юлії Бурко.

Як розповіла нам Надія Пащук, Володимир Шовкошитний, невтомний громадський діяч, письменник, народний депутат Верховної Ради України першого скликання, ліквідатор наслідків аварії на ЧАЕС, презентував свою книгу про час і людей, які зустрілися на життєвому шляху, – "Чорнобиль: Я бачив". Важливим і цінним є пережитий досвід тих подій з перших уст.

Своєю чергою Павло Мовчан – подвижник просвітництва, журналіст, автор розкішних поетичних збірок, перекладач, громадський діяч, депутат Верховної Ради України кількох скликань – поділився спогадами про свою письменницьку, перекладацьку діяльність, презентував оформлені з витонченим смаком збірки: "Материк", "Білі лінії", "Був день – пам'ятаєш плазучого змія?".

"Щиро вдячні нашим чудовим гостям книжкової толоки (організатор – Центральна міська бібліотека, Ірина Покотило) за правдиве українське Слово, за розкішну українську Книгу для нас, читачів", – сказала Надія Пащук.

Власн. інф.

Пережили Голодомор і Чорнобиль

У Луцьку відбулася зустріч з письменниками Володимиром Шовкошитним і Павлом Мовчаном

Тетяна МАРКОПОЛЬСЬКА,
журналістка

У Музеї сучасного українського мистецтва Корсаків запрошені гості презентували свої книги й дискутували про втрати й здобутки України. Зокрема, говорили про історичні міфи, які століттями нав'язували вороги.

"Є купа народу, яка страждає за СРСР. То чому ми раптом надумали, що нам щось інше треба? Нам, українцям, очевидно, потрібно створити свою державу. Немає кращої форми самоорганізації життя народу, як власне національна держава. Зверніть увагу, я сказав слово "нація" і сказав слово "народ". Чому? Тому що за народ відповідає країна, а за націю відповідає держава. Національність і нація – різні речі", – розпочав дискусію видавець та політолог Володимир Шовкошитний.

33 роки тому пан Володимир як народний депутат України став співавтором Акта проголошення незалежності. У 2022 році він разом з синами та племінником взяв зброю.

"Чи вартували ті біди проголошувати незалежність, ставати самостійними, брати на себе купу проблем? Відповідь проста: воно того було варте", – сказав письменник.

Національною ідеєю для пана Володимира є повернення суверенітету над всією територією України, раніше окупованою росіянами. Але після перемоги ідея має змінитися.

"Після війни ми станемо унікальною

нацією у світі. Ми одразу отримаємо статус держави, яка подає приклад. Отже, тоді формулою нашої національної ідеї має стати: "Україна – майбутній наставник нової європейської цивілізації". Це авторитет, це визнання світом того, що зробила Україна для захисту справедливості, правди, захисту світла від темряви", – заявив він.

Павло Мовчан наголосив на важливості збереження історії від вигадок та міфологем наших противників.

Продовження на стор. 2

23 серпня – День Державного прапора

24 серпня – День Незалежності

ЄВГЕН БУКЕТ

4

АЛЛА КОБИНЕЦЬ

11

РОМАН ГОРАК

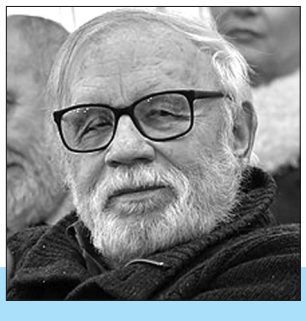

12–13

“Павло мені каже: “Так часу ж немає”. Я йому: “Це для тебе мало часу, для мене достатньо”.

Пережили Голодомор і Чорнобиль

У Луцьку відбулася зустріч з письменниками Володимиром Шовкошитним і Павлом Мовчаном

Закінчення. Поч. на стор. 1

“Професор Леонід Залізняк придумав міф, що трипільці – це саніти, на підставі лише одного факту: стародавні глиняні фігури людей мають таку ж форму носа, як у санітів. А вона такою була, бо майстер ліпив його в останню чергу натиском пальця. Всі наші історики, які мають відношення до Трипілля, кажуть: “Почекайте. Авраам ще своїх кіз не пас на Синайському півострові. Ще не було тих, кого ви вважаєте прабатьками”, – сказав Павло Мовчан.

Поет погоджується з тезою американського історика Тімоті Снайдера про те, що в Україні кожен міф знаходить підтвердження.

“Снайдер застерігає євреїв: не зазіхайте на Трипілля, у вас розбіжність у два тисячоліття. А нам кажуть, що ми не маємо до нього жодного стосунку, що ми молодші брати слов’ян! Та останні дослідження німецьких антропологів доводять, що 57% українців зберігають у своєму матеріалі ДНК найпервинніші трипільські ознаки”, – додав поет.

Чорнобиль, космонавт і кров

Володимир Шовкошитний розповів про свої книги – роман “Чорнобиль: я бачив” та трилогію “Кров свята”. Він був єдиним письменником, який працював на Чорнобильській АЕС інженером. Атомці він віддав 11 з половиною років. З них півтора року очолював групу ліквідацій наслідків аварії.

Згодом він створив Міжнародну організацію “Союз Чорнобиль” й став її президентом. Свій досвід він передав у романі та в сценаріях до фільмів “Поріг” і “Чорнобиль, трагедія і надія”.

“Я знав усіх тих людей, які працювали в ніч аварії. Всі ці люди, які працювали на блочкових щитах, були молодшими за мене за стажем на блоці. Я знав усіх трьох, яких зробили винуватцями: директора, головного інженера та його заступника. Чорнобиль – останнє попередження для людства, що не можна плескати Бога по плечу. Бог творив, а ті, хто розчепив першу основу атома, ті руйнували, і в цьому велика різниця”, – сказав пан Володимир.

На прикінцевих сторінках його книги є світлина автора з першим космонавтом, який ступив на Місяць, Нілом Армстронгом.

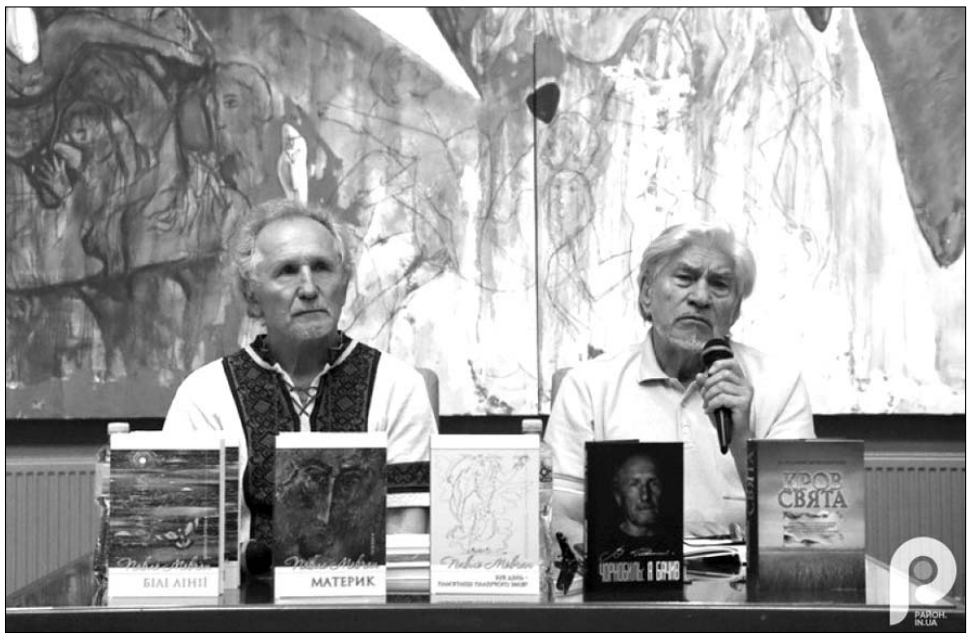

“Чого ти тут? Де Америка, де Місяць, а де Чорнобиль”, – запитав його я. Він каже: “Я був на орбіті, бачив Землю. Вона прекрасна. Я бачив, як моря живляться із рік, я бачив твій Дніпро... Я хочу подякувати вам, українцям, за те, що в кінці другого тисячоліття ви спромоглися відродити власний голос у вселюдському хорі народів”. “Та ти поет”. “Злітай на місяць, теж поетом станеш”, – розповів про знайомство з американцем Шовкошитний.

Письменник підтримував зв’язок з космонавтом до останнього. У 2012 році Володимир вирушав до Америки для презентації на той час дилогії “Кров свята” й за тиждень до від’їзду дізнався про смерть Ніла. Його прийняв океан, бо саме так ховають офіцерів морської авіації, а ним був Армстронг.

Павло Мовчан зазнав наслідків Чорнобиля. Із запаленням легень його відправляли до клінік. Кілька разів у тіло поета вводили нову кров, а перші два тижні лікування чоловік не міг лягти, бо починав задихатися.

“У мене було відчуття кінця світу. Разом з Чорнобилем я бачив кінець української нації. Цьому відчуттю я присвятив поему “Вогонь”, про те полум’я, що палило нас”, – сказав Павло Мовчан.

Трилогія Шовкошитного “Кров свята” розповідає про події Другої світової та УПА на Волині: Колківську та Олевську республіки, Тараса Бульбу-Боровця і його Поліську Січ та “художню правду” про польську війну. Як зазначали упівці, третя війна з поляками була непотрібною. Проте вона сталася, бо поляки вважали, що мають право на власну державу, а українці – ні, тому називали західну частину України – Східними кресами.

“Сьогодні наш шлях в Європу лежить через Польщу. Ми мусимо знайти порозуміння з поляками. Але порозуміння – це не значить кланятися. Значить розуміти, пробачити й відпустити. Це дорога з двостороннім рухом: ми у них, вони у нас. Бо не в нас це почалося. Почалося з їхньої пацифікації та різанини на Холмщині”, – пояснив пан Володимир.

Трилогія отримала свою назву через філософську дискусію, що людство “найкраще мислить кров’ю”. Адже всі цінності до поколінь переходять через неї.

Література Павла Мовчана та зв’язок зі Стусом

Відвідувачам Павло Мовчан привіз свої збірки поезій “Материк”, “Білі лінії” та “Був день – пам’ятаєш плазучого змія?”. Як розповів Володимир Шовкошитний, він вирішив сам видати доробок свого колеги й присвятити ювілею Мовчана. Дізнавшись, що в шухляді лежить три рукописи, вирішив випустити їх одразу.

“Павло мені каже: “Так часу ж немає”. Я йому: “Це для тебе мало часу, для мене достатньо”. Це були перші три поетичні книги, які я редагував. Я виписував у блокнот безліч неологізмів, яких як письменник і не зустрічав раніше. У нього кожна метафора — це початок наступної... У нього стільки варіантів уже відомих нам слів, що дивуєшся. Навіть у мого улюбленого поета Василя Стуса їх не так багато”, – промовив видавець.

Зі Стусом Володимира пов’язує історія його перепоховання з табору для політв’язнів у селі Кучино Пермської області. Його ж і організував Шовкошитний. Для цього він власноручно виготовив цинкову труну на заміну дерев’яній.

“Я відкрив віко і побачив, що тіло, пролежавши майже п’ять років, не зазнало тління. Через одну могилу від нього лежав Юрій Литвин. Коли ми підняли труну, 15 хвилин текла рідина. А коли відкрили кришку, то там таке побачили, що пів року після того заплющуєш очі і не можеш спати”, – розповів він.

Пережити Голодомор і втекти від переслідувань

Павло належить до другого покоління генерації Мовчанів. Усі його старші брати, сестри, дід і бабуся померли через Голодомор у 30-х роках. Лише сестра Мотря залишилася жива. У 1933 році її вивезли до одного зі шпиталів, сподіваючись, що хтось із добрих людей підбере дитину. Мотря зникла, але часто приходила в сни матері у різних образах – то молодою дівчиною, то як виходить заміж, то народжує дітей. Через це рідні були впевнені, що загублена Мотря вижила.

Чоловік пережив голод 46-47-го року. Щоб якось знаходити сили, хлопець ходив у підлісок по липове листя. Мати сушила їх, перетирала, додавала висівок і робила з них коржики. Та навіть голодним їх було важко їсти.

“У 1947 році по селу їхала група людей, які вже помирали. Я був одним з тих, приречених на загальну яму, проте вижив. Ці спогади я відтворив у поемі “Материк”, – розповів він.

За однойменну збірку Павло Мовчан отримав звання лавреата Державної премії України імені Тараса Шевченка у 1992 році. Автор поезій переконаний: якщо пишеш правду, Господь диктує слова.

Мовчана “пасли” охоронні органи у 60-х роках. Як розповів Володимир Шовкошитний, чимало філологів з другого-третього курсу вербували в КДБ. Їхнім завданням було відшукати “антисовєтчину” у віршах Павла Мовчана.

“Багато з них до цього часу не вийшли з дурки. Бо розібратися з цим нагромадженням метафор Павла Мовчана і знайти, за що його посадити, було складно. Відчувають, що щось є, а що саме — знайти не можуть”, – відповів видавець.

Павлові Мовчану довелося багато років переховуватися від переслідувань, тож чоловік об’їхав увесь Радянський Союз, шукаючи саме українські осередки. У Вологді та на Новгородщині він виявив, що жителі використовують багато українських слів.

“Новгородщина не має жодного відношення до тієї країни, яка називала себе Великоросією. Там були два польські племені в Новгорії. А на Московії ніякого шляхтанства не було в природі”, – заявив Шовкошитний.

Присутнім Павло Мовчан зачитав поезії зі збірок. Після презентації охочі могли придбати видання. Як зазначили їх автори, гроші з продажу книг віддають на потреби ЗСУ.

Тетяна МАРКОПОЛЬСЬКА

3D-моделі давніх писанок

У львівському Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України за підтримки Українського культурного фонду вперше оцифрують автентичні писанки кінця XIX – початку XX ст.

Йдеться про 3D-моделі писанок із 12 етнографічних регіонів України, що будуть створені в межах проєкту “Українська писанка в європейському культурному просторі”, зокрема: Бойківщини, Буковини, Волині, Галичини, Гуцульщини, Лемківщини, Надсяння, Поділля, Покуття, Полісся, Середнього Подніпров’я та Холмщини.

Як відзначають творці проєкту, найдавніші писанки в колекції походять з Гуцульщини (1890) та Волині (1894). Досі до цих експонатів мали доступ лише дослідники та музейні працівники. Для оцифрування обрали найдавніші писанки – ті, що зберігають автентичні розписи й тисячолітню традицію, хоча й переживають уже третю велику війну.

Оцифровані українські писанки можна буде побачити невдовзі на сайті проєкту, де розмістять 250 пам’яток та 50 3D-моделей.

Нагадаємо, що колекція Музею етнографії та художнього промислу налічує майже 13 тисяч пам’яток та є однією з найбільших та найдавніших в Україні. Збірку почав формувати Музей наукового товариства імені Шевченка, перший на Галичині український музей, з нагоди відкриття 1895 року.

За матеріалами Міністерства культури та інформаційної політики

Біжу за мову!

Всеукраїнський Рух “Єдині” провів на ВДНГ акцію “Біжу за мову” в підтримку українців на тимчасово окупованих територіях, які не можуть вільно розмовляти рідною мовою. Захід зібрав близько 500 учасників у Києві та інших містах України й світу.

Як розповіли організатори акції, одночасно зі столицею бігли за мову у Львові, Івано-Франківську, Відні та Нью-Йорку. Акція триватиме до 24 серпня включно, тож кожен охочий зможе подолати довільну дистанцію в будь-якій точці світу.

“Розмовляйте українською, поширюйте нашу культуру, адже що більше ми поширюватимемо українського простору, то менше буде “руського міра” навколо нас. Це те, що кожен із нас може робити в цивільному житті. “Біжу за мову” – це акція, що об’єднує українців, де б вони не були”, – сказала керівниця Руху “Єдині” Наталка Федечко.

Перед початком забігу учасники вшанували хвилиною мовчання пам’ять загиблих воїнів, борців за незалежність України та громадських активістів, які обстоювали право української мови на життя.

Власн. інф.

Зерно правди проросло

Віталій ОЛІЙНИК,
заступник голови Долинської районної організації ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

У залі засідань Долинської міської ради відбулася урочиста академія, присвячена 35-річчю велелюдного віча в місті Долина “Відродження українського національного духу на Долинщині”.

Відкриваючи захід, заступник голови Долинської районної організації ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка Віталій Олійник наголосив: “Незабутній 1989... Перше багатотисячне віче в місті Долина на стадіоні в старій частині міста. Маєво синьо-жовтих прапорів. Гасло: “Не коритись національному гнобленню”. Лунають патріотичні промови на захист рідного материнського слова, національної культури, звучить осуд комуністичного режиму, вимоги повернути синьо-жовтий прапор, Володимирів тризуб, запровадити вивчення історії України в усіх закладах освіти, вимоги всенародного спротиву національному гніту і боротьби за свою самостійну державу. Це багатотисячне віче було не просто зібранням, а потужним поштовхом до національного пробудження. Посіяне зерно правди швидко проросло, тисячі людей пробудилися, повірили в національну ідею, в Україну”.

Захід розпочався з виконання Державного Гімну України. Голова районного товариства Зеновій Мандрик запросив представників духовенства до спільної молитви.

Із доповіддю виступив ініціатор та організатор першого віче в місті Долині, почесний голова районної організації ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, почесний краєзнавець України, почесний громадянин міста Долини, громадський діяч Степан Янковський, який нагадав про час, коли розпочиналося національне пробудження у нашому краї, розкрив значення віча для сьогодення та запропонував вшанувати хвилиною мовчання полеглих борців у сучасній війні.

Виступили також учасники національного руху: головний науковий співробітник Інституту держави і права імені В. Корецького НАН України, почесний член Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи, член Головної ради “Просвіти” Василь Куйбіда, голова Долинського райвиконкому Долинської районної ради першого демократичного скликання Олекса Сем’янишин, голова Івано-Франківської обласної організації ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Михайло Січка, отець Дмитро Павлик, захисники України – старший сержант 80 ДШБ Сергій Тарнавський, солдат-розвідник 81 ДШБ Богдан Мельникович.

Обласна “Просвіта” з перших днів війни надає допомогу ЗСУ та тим, хто вимушено покинув домівки, долучаються і просвітяни нашого краю. Про це розповів заступник голови районної “Просвіти”, ініціатор створення волонтерської сотні “Просвіти” Ігор Лисейко.

Виступи перепліталися з художніми творами – “Додому повертаються лелеки” у виконанні Іванни Шершень, директорки Вигодського будинку культури, яка написала музику до слів вчительки з окупованої території під псевдонімом “Воля”; пісня “Тату” у виконанні Юліани Гошовської, вихованки дитячого фольклорного колективу “Барвіночок” при Шевченківській сільській бібліотеці, народний фольклорний аматорський колектив “Лолиняночка” із села Лолин, дует із Гошева Софія Щеглюк та Володимир Шибівський, співачка Христина Долішня.

На завершення виступив секретар Долинської міської ради Віктор Гошилик.

Захід завершився виконанням духовного гімну “Боже великий єдиний” церковним хором церкви Архистратига Михаїла міста Долини.

Нині, коли наша країна знову бореться за свою незалежність і соборність, слова, виголошені на вічі 1989 року, звучать з новою силою. Віче в Долині стало символом незламності українського духу, прагнення до самовизначення та віри у краще майбутнє. Ці цінності лежать в основі нашої боротьби проти російського агресора.

Російська війна проти України – це не просто війна за території. Це війна за нашу мову, нашу культуру, нашу історію, наше право бути вільними людьми. Це війна за майбутнє, про яке мріяли українці, що вийшли на віче в Долині 35 років тому. Сьогодні ми знову боремося за те, щоб наші діти могли жити в мирній і вільній Україні. Ми боремося за те, щоб Україна стала по-справжньому гідною державою для своїх громадян.

Пам’ять про віче 1989 року надає нам сили та віри в нашу перемогу. Ми знаємо, що правда за нами, і ми не здамося, доки не здобудемо остаточну перемогу.

Важливо пам’ятати, що віче 1989 року стало знаковою подією не лише для Долини, а й для всієї України. Це один із перших публічних виступів українців проти радянського режиму, який став передвісником масштабних змін, що відбулися в нашій країні в 1990-х роках.

Для відзначення цієї знакової події до Долинської районної організації ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка доєдналися Долинська міська рада, відділ культури Долинської міської ради, Долинський краєзнавчий музей Тетяни і Омеляна Антоновичів “Бойківщина”, відділ культури Вигодської селищної ради.

Огляд медіа та соціальних мереж

Суддя Конституційного Суду у відставці, народний депутат України трьох скликань Віктор Шишкін на своїй сторінці в Фейсбуці оприлюднив звернення до українського народу щодо запропонованого главою держави законопроєкту “Про множинне громадянство для України”.

Віктор Шишкін пише, зокрема, що на сайті Верховної Ради України є повідомлення, що Президентом України подано законопроєкт № 11469 про внесення змін до Законів України: “Про громадянство України”, “Про імміграцію”, “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства”, “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. Стратегічною ціллю законопроєкту Президента Зеленського є встановлення в Україні множинного громадянства, що безпосередньо випливає із запропонованих:

— нового пункту 8 частини першої статті 2 закону (Принципи законодавства України про громадянство), тобто множинність громадянства (підданства) він – Президент, самочинно вирішив ввести у основоположні принципи української державності;

— нової статті 5-1, в якій намагаються узаконити антиконституційні випадки множинності громадянства (підданства монархії).

Всі інші, “нові” норми у законопроєкті є похідними від цієї концептуальної підміни і передбачають встановлення механізмів реалізації і втілення в український правовий простір множинності громадянства в Україні.

На думку Віктора Шишкіна, Президент України Зеленський В. О., якого виборці України обрали лише на 5 років, і його управлінська команда продовжують ганебну політику руйнування конституційного поля та правових основ Української державності. Під прикриттям необхідності удосконалення низки положень Закону України “Про громадянство України”, Президент України Зеленський В. О. не вперше протягує явно антиконституційні норми, цього разу – про множинність громадянства в Україні, що спрямовані на руйнацію держави Українського народу, яку так важко виборював століттями і виборює прямо зараз наш Український народ.

У своєму зверненні Віктор Шишкін зазначає: “Президент України Зеленський В. О. взяв на себе нахабство вкотре ігнорувати основоположні, висхідні положення конституційних основ Української держави, що закладені у Розділі І Конституції України, ревізія яких, відповідно до статті 156 Конституції України, допускається лише за волевиявленням Українського народу (всеукраїнський референдум), як носія суверенітету в державі Україна (частина друга статті 5 Конституції України). Подібний антиконституційний злам було зроблено Президентом Зеленським ще у 2020 році, який спрямований на розпродаж наших українських земель сільськогосподарського призначення в інтересах доморощених та іноземних латифундистів, а зараз, черговий вибрик – вже через втілення множинності громадянства.

Спочатку, всупереч статтям 13, 14 Конституції України команда Зеленського позбавила Український народ землі, надр, водних і інших природних ресурсів, як об’єктів права його власності, а новою ініціативою намагається запустити механізм заполонення українських земель мільйонами різносортних і далеких нашому світогляду чужинців”.

“В статті 4 Конституції України, імперативно і недвозначно, встановлено, що в Україні існує єдине громадянство. Єдине – означає існування чогось без будь-яких інших, а це становить внутрішню єдність, цілісність, неподільність, згуртованість. Встановлення Конституцією України єдиного громадянства є одним із суттєвих і непідмінних принципів, необхідних для існування суверенної Української державі. Саме таке конституційне положення зобов’язує Президента України та всі гілки законодавчої, виконавчої і судової влади – забезпечити єдиний правовий статус для всіх громадян України – одне-єдине, без будь-яких інших, громадянство. Злочинним є намагання автора законопроєкту Зеленського встановити для громадян України різний правовий статус – статус одночасного громадянства якоїсь іншої держави та, навіть ще й, монархічного підданства”, – зазначає Віктор Шишкін у своєму зверненні.

Для підтримки воїнів

Храм для військових відкрився в церкві “Живоносне Джерело” на території Нижньої лаври Національного заповідника “Києво-Печерська лавра”.

Про це *повідомило командування Сухопутних військ ЗСУ.*

Перша служба відбулася за участі військових капеланів та військовослужбовців Сухопутних військ Збройних Сил України, Медичних сил Збройних Сил України та військових, які проходять лікування й відновлення після поранення. А також курсантів – майбутніх воїнів.

Проводити богослужіння у храмі будуть військові капелани разом із братією монастиря на чолі з намісником Свято-Успенської Києво-Печерської лаври Єпископом Авраамієм.

Капелани також надаватимуть духовну підтримку своїм побратимам.

В Одесі стався скандал через те, що водій таксі служби Bolt **не розумів українську**, а замість того, щоб вибачитись, висадив україномовну пасажирку. Про це у своєму Telegram пише одеський активіст та громадський діяч Дем’ян Ганул.

Як виявилось, пасажирка хотіла допомогти водію краще оминути незручну дорожню розв’язку біля свого будинку і звернулась до нього українською. Водій відповів, що не розуміє української мови, а коли дівчина миролюбно зазначила, що “пора вже вивчити”, то запропонував їй вийти з машини.

Пасажирка вже звернулась до представництва Bolt, але на реакцію з боку фірми не сильно розраховує.

Нагадаємо, що в мовному законі надзвичайно важливою є стаття 30 “Державна мова у сфері обслуговування споживачів”, якою є українська мова. На прохання клієнта його персональне обслуговування може здійснюватися також іншою мовою, прийнятною для сторін.

Це означає, що **перше звернення працівника сфери обслуговування повинно звучати українською**, а в разі прохання клієнта він має право, **але не зобов’язаний,** перейти на іншу мову, – повідомляє видання Новини LIVE.

Команда Національного літературно-меморіального музею імені Григорія Сковороди на Харківщині запустила новий проєкт “Музей майбутнього”. Він дає змогу подорожувати в онлайн-форматі музеєм, який був зруйнований російською ракетою 6 травня 2022 року. Внаслідок удару вціліла статуя великого українця.

Про це пише видання “Рубрика”, посилаючись на Міністерство культури та інформаційної політики. Головне завдання – зберегти зміст музею. Проєкт охоплює низку культурних ініціатив, які переосмислюють і формують сучасну ідентичність музею Сковороди. Таким чином забезпечуючи його роботу навіть попри фізичні руйнування. На сайті музею, окрім його історії, існує два онлайн-маршрути — “Сковорода садівник” та “Сковорода друг”.

“Процес воєнний і процес військовий йдуть одночасно і Україна в цьому однозначно не пасе задніх”.

Василь Павлов: "З часом найскладніші дні, які ми переживали, почнуть викликати гордість"

Напередодні Дня Незалежності кореспондент АрміяInform зустрівся з відомим мілітарним істориком, радником Міністра у справах ветеранів з питань утвердження української національної і громадянської ідентичності Василем Павловим. Говорили про найбільші воєнні та військові успіхи України в 2024 році, про важливість і значення всіх форм української державності для сучасної України та її майбутнього.

Фанатське гасло “Гей, москалів на ножі!” народилося в УРСР

– Перше запитання дещо контроверсійне: УНР чи у УРСР?

– Частина наших громадян в умовах російсько-української війни не хоче (і це в принципі абсолютно зрозуміло), або не бажає (що також зрозуміло) сприймати очевидні факти. Ми маємо говорити про те, що українська державність пройшла абсолютно різні періоди свого існування. І не завжди вони були настільки українськими, наскільки нам хотілося б. Але відкидати їх цілком абсолютно неможливо і абсолютно неправильно.

Якщо ми будемо розглядати уважно УНР, то тоді ми маємо визначитися – УНР чи ЗУНР, УНР чи Українська Держава Павла Скоропадського. Тоді ми вийдемо на те, що перша Українська Народна Республіка була знищена Українською Державою Павла Скоропадського. А Українська Держава була знищена другою Українською Народною Республікою. А друга Українська Народна Республіка і ЗУНР, які уклали угоду про соборність України, через певні непереборні обставини розвалилися.

Так, Українська Народна Республіка програла у війні з радянською росією, але перемога радянської росії була оформлена у вигляді становлення Української соціалістичної радянської республіки. І правонаступництво сучасної України головним чином базується на правонаступництві Української радянської соціалістичної республіки, а не Української Народної Республіки. Бо якщо ми визначаємо правонаступництво від УНР, тоді ми маємо відмовитись від значної частини територій. Це по-перше.

По-друге, ми маємо визнати, що Західноукраїнська Народна Республіка денонсувала Акт Злуки, що ЗУНР відмовилася від входження до УНР. І Українська Народна Республіка пізніше відмовилася від територій ЗУНР на користь Польщі. Так само тоді ми можемо не мріяти ані про Крим, ані про Закарпаття, ані про Південну Бессарабію. Тому що всі ці території з’явилися вже у той момент, коли українська державність являла собою форму Української радянської соціалістичної республіки.

Нам може багато чого не подобатися в діяльності, в житті цього державного утворення, але була величезна кількість моментів від нього, які сформували те, що ми називаємо сучасною українською політичною ідентичністю. Ми не можемо сказати, чого більше в українській політичній ідентичності – Західноукраїнської Народної Республіки, Української Народної Республіки, чи Української радянської соціалістичної республіки.

Наприклад, дуже багато людей середнього та старшого віку скажуть, що формувачем української національної ідентичності для них був футбольний клуб “Динамо” (Київ), який не просто був радянським утворенням, а ще й являв собою елемент каральної машини радянського Міністерства внутрішніх справ. Хоча справді на матчах “Динамо” (Київ) підіймалося багато питань українського державотворення. Це і підняття українських національних прапорів, це і фанатське гасло “Гей, москалів на ножі!”. І це все відбувалося в період Української радянської соціалістичної республіки.

У 1992 році відбувся другий Акт злуки, але вже між УРСР та УНР

— Я вже не буду казати про абсолютно сталі факти визнання державності України у вигляді УРСР під час створення Організації Об’єднаних Націй. За великим рахунком, це значно полегшило Україні міжнародне визнання після проголошення незалежності і референдуму в 1991 році.

Так само давайте згадаємо події 1992 року, коли лідери Української Народної Республіки в екзилі передали свої клейноди і повноваження лідерам на той момент вже незалежної України. Але тоді Президентом був Леонід Кравчук, який був уособленням якраз тієї самої Української радянської соціалістичної республіки, що проголосила незалежність. Тому можемо сказати, що в 1992-му році відбувся, давайте умовно це назвемо – другий Акт злуки, але вже між УРСР та УНР.

Ніхто не відкине того, що незалежна Україна 1991 року, за великим рахунком, була проголошена волею громадян СССР. Тут всім дуже хочеться бути добрими, пухнастими і споконвічними патріотами, але так не було. В історії все набагато складніше. І це можуть підтвердити не тільки українці, а й шотландці, це можуть підтвердити ірландці, це можуть підтвердити австрійці. Якщо спробувати розібратися в складній історії стосунків данців, шведів та норвежців, то там також буде не все так добре, як нам здається. Я вже не кажу про відносини між Францією та Німеччиною, різноманітними державними утвореннями, які в різні часи були на їх землях. Тому УРСР чи УНР – це приблизно те саме, що Римська імперія чи Священна Римська імперія.

Кожна програна ідея державного будівництва змушує брати участь у будівництві імперії

– Упродовж століть періоди бездержавності призводили до нових періодів української державності. Українцям неодноразово доводилося переживати ці періоди і зберігати українську національну ідентичність, попри несприятливі обставини…

– Дуже багато діячів Української Народної Республіки так чи інакше брали участь у становленні УРСР. Вони так чи інакше формували хай і радянську, але українську ідентичність цього державного утворення.

Ми маємо чесно говорити, що фактично всі державні інституції, які в нас є зараз, беруть свої початки не стільки в Українській Народній Республіці, скільки в Українській радянській соціалістичній республіці. Тому тут питання буде полягати в тому, як ми будемо вибудовувати бачення України в її державні та бездержавні часи. Тому що ніхто ж не ставив запитання, що є українська державність. Чи це Військо Запорізьке Низове у вигляді Запорізької Січі, чи Військо Запорізьке Городове, Гетьманська Україна. Так само ніхто не сперечався в українському суспільстві кінця XVIII – початку XIX століття – українська шляхта, чи українське козацтво більше долучилися до будівництва імперії?

Кожна програна війна, кожна програна ідея державного будівництва, призводить до того, що та частина, яка програла, бере участь у будівництві імперії.

І це стосується не тільки російської імперської спадщини. Згадаймо про австрійську імперську спадщину. Вона не краща від російської. Тому казати, що за “бабці Австрії” все було добре, а за “матушки росії” все погано, це не дуже правильно. Тобто ми маємо формувати правдиве українське бачення. Не тільки періоду державного будівництва, але і періоду нашої бездержавності.

У наших інтересах пришвидшити процеси деімперізації росії

– Дуже символічно, що ми захопили першу столицю радянської України – райцентр Суджа. Чи взагалі можливо в майбутньому, в найближчій перспективі, створення дружніх до України буферних держав навколо наших кордонів?

– Україна має право на це, тому що ці землі колись були територією радянської України. Це якраз до розуміння того, чи треба нам включати Українську радянську соціалістичну республіку до державотворчого процесу, чи ні. Тому що ми одразу росіянам закриваємо рот. Адже вони визнавали УСРР як незалежну державу. Вони уклали з нею військово-політичний союз, як з незалежною державою і чітко були промальовані кордони, була окреслена приналежність тих чи інших територій.

Чи можливо зараз створення дружніх держав? Дружніх – ні, лояльних – можливо, нейтральних – ще більш вірогідно.

Чим швидше буде запущений процес деімперізації росії, тобто процес її демонтажу і трансформації, тим швидше, можливо, почнуть з’являтися подібні державні утворення. Вони дійсно не будуть з’являтися на рівні областей, тому що жодна російська область не здатна забезпечити сама себе за окремими винятками. Скоріше за все, це будуть певні території, які об’єднані спільною історією, спільною економікою, спільною регіоналістикою і зможуть використовувати ці спільні моменти для формування якоїсь власної ідентичності.

Те, що ми зараз бачимо, – дуже повільний процес. Він справді є на території росії, на території Північного Кавказу, але не в тому вигляді, у якому хотіли би ми. Проте цей процес, і з нашою допомогою також, має поширитись по всій території росії. І мають утворитися якісь державні утворення. Не важливо, будуть вони дружні, чи не дружні, але головне, щоб вони були відокремлені від росії. Тоді ми зможемо з ними вибудовувати власні стосунки, власну політику.

На території росії так само можна вести бойові дії і нищити російські війська

– Які найбільші воєнні та військові успіхи України в 2024 році?

– Якщо ми будемо говорити про воєнні успіхи: Україна не провалила лінію фронту; Україна в останні тижні спромоглася, як то кажуть, “перевернути шахову дошку” і змінити розуміння цього конфлікту, насамперед для наших західних партнерів. З’ясувалося, що на території росії так само можна вести бойові дії і так само російські війська можна нищити не тільки на території України, але й на території росії. Також хочу згадати про складну, але доволі вдалу боротьбу України в повітряному просторі. Про те, що незважаючи на надзвичайно непросту ситуацію, нам вдається зберігати стійкість економіки, стійкість енергетики, стійкість того, що в нас називають критичною інфраструктурою. Якщо говорити про море, то взагалі з’ясувалося, що держава, яка нібито не має флоту, здатна загнати по глухих кутках Чорноморського басейну державу, яка вважала себе панівною на цьому театрі війни. І ми можемо це бачити. Це якраз є воєнні успіхи.

Якщо говорити про військові успіхи, то ми бачимо, що складно, але відбувається процес мобілізації. Поступово і держава, і суспільство починають комунікувати з цього приводу.

Менше, ніж у 2014 році і на початку широкомасштабного вторгнення, але існує добровольчий рух. Люди добровільно призиваються, добровільно йдуть до тих чи інших військових підрозділів. Так само на суто військовому рівні відбувається реформування системи військового управління. Формуються нові військові частини, приймаються на озброєння нові зразки. Відбувається прийняття і сприйняття західної військово-технічної допомоги. Процес воєнний і процес військовий йдуть одночасно і Україна в цьому однозначно не пасе задніх.

Я думаю, що коли-небудь історія цієї війни буде розглянута з абсолютно різних площин і ми зможемо побачити різні аспекти цієї війни. І повірте мені, через деякий час навіть ті найскладніші дні, які ми переживали, почнуть викликати в нас гордість і за наші Збройні Сили, і за інші частини Сил сектору безпеки і оборони. За те, що вони зробили в тих умовах, коли реально всі вважали, що зробити неможливо нічого.

Спілкувався **Євген БУКЕТ**

“Я наш нарід цілим серцем люблю...”

Дмитро НИКИФОРЯК
Фото кіностудії “Черемош”

Біля пам’ятника Юрію Федьковичу в м. Вижниця, в день сповнення 190-ї річниці з дня його народження, 8 серпня відбувся захід, який відкрили знані митці слова і пісні Михайло Ковалюк та Ольга Дроняк.

Учасники дійства духовно збагатились, відчули, що українське слово вічне і красиве, як і Україна. Ця дата стала яскравим спалахом нашої духовності і патріотизму, який залишиться в серці кожного назавжди.

У той час, коли ми відзначаємо 190-ту річницю від дня народження Буковинського Кобзаря, на нашій землі триває страшна війна. Сили зла не можуть змиритися з історичною правдою нашого народу. Наша рідна земля потребує захисту, а ЗСУ – підтримки і допомоги від кожного з нас.

Присутні помолились за наших захисників, які проливають кров, захищаючи цілісність рідної землі, вшанували пам’ять полеглих українських воїнів-Героїв хвилиною мовчання, промовили молитву “Богородице, діво, радуйся, благодатна Маріє”.

Звучала фонограма вірша Ю. Федьковича “Оскресни, Бояне”:

Оскресни, Бояне, ни бійся нічого
Ни бійся московськой окови
Слав’яне жиют ще,
руснаків є много
Шо вмерти за тебе готови.

Творчість, життєвий шлях Ю. Федьковича додають нам сили духу, щоб побороти московську нечисть на рідній землі. Учасники свята виконали Гімн України.

Слово надали представникам місцевої влади: заступнику голови Вижницької міської ради Сергію Колотилу, заступнику голови Вижницької районної державної (військової) адміністрації Валерію Вятковському, голові Вижницької районної ради Михайлу Андрюку. У своїх виступах вони були одностайними в тому, що Федькович – один із найвизначніших поборників соборності українських земель, незалежності України. В ім’я здійснення цієї мрії він жив і працював. У цей важкий час нам допоможе перемогти ворога тільки єдність всіх українців, підтримка ЗСУ, щоденна самовіддана праця на перемогу.

У своєму виступі заслужений журналіст України, відомий поет, публіцист, громадський діяч Степан Кириляк висвітлив нові сторінки творчості поета, будучи щиро переконаним у тому, що “в науці, у розраді України доля...”. Саме тому Юрій Федькович багато зусиль віддав справі народної освіти на Буковині.

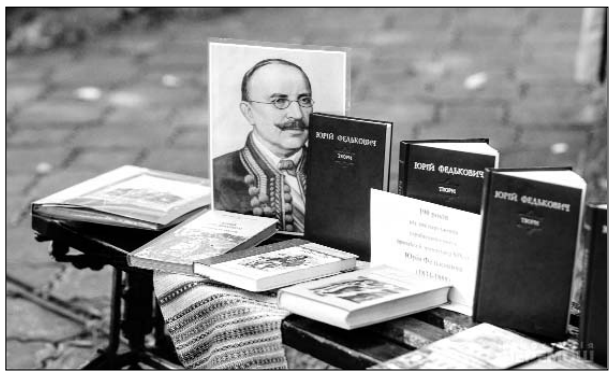

Автор цих рядків у своєму виступі відзначив, що творчість Ю. Федьковича, його просвітницьку роботу, вміння передбачити події високо оцінив український поет-патріот Дмитро Павличко. Він, зокрема, сказав, що в українській літературі є три пророки: Тарас Шевченко, Іван Франко і Юрій Федькович. Читаючи його поезії, драматичні твори, статті, ми в цьому переконуємось. У 1869 році він надрукував статтю німецькою мовою “Щоб не було запізно”, в якій застерігав Європу від того, що москва схоче розширити свої кордони аж до Дунаю. Федькович не помилився, а Європа, як і в той час, так і тепер, в час російської війни, проявляє слабкість і небажання назавжди побороти росію.

Хоч поет не відчув на собі всієї кривавої жорстокості російської імперії, як Т. Шевченко, але його волелюбна гуцульська душа і серце боліли, бо страшне зло несе росія. У своїх поезіях він писав:

Москалисько, як вовчисько,
Лупає очима
І з кровавим кнутом
Грозить за плечима.

Ю. Федькович високо оцінив пророцтво Т. Шевченка: “Нам великого пророка дав Небесний Владика, а чи шануємо ми його заповіти?” — звертався він до українців, до їхніх нащадків.

У виконанні заслуженого працівника культури України Михайла Ковалюка щемно прозвучали слова з вірша Ю. Федьковича “Пречиста діво, радуйся, Маріє”:

Пречиста Діво, радуйся, Маріє!
Он молод жовняр ляг си на мураві,
Личко студене, шати’му кроваві, —
Розстрілен нині, бо – самий не вміє...

Як уродженець Буковини Ю. Федькович з гордістю говорив: “Моє щастя в Буковинських горах, а коли не в горах, то все-таки в Буковині межи Дністром і Прутом. Не знаєте, ви, любі мої, кілько там краси та поезії... Нема кращого понад гуцульські гори”. Про це розповіла у своїх співанках про Федьковича відома українська співачка, заслужена працівниця культури Ольга Дроняк, акомпонував їй на дримбі голова Вижницького товариства “Гуцульщина” Василь Марчук.

Поетеса з Іспаса Олена Швейко декламувала власні вірші-посвяти Буковинському Соловію. У її творчому доробку чимало поезій про нього.

Молода виконавиця українських пісень, декламаторка віршів, коректорка відділу комунікації та брендингу ЧНУ ім. Ю. Федьковича Ксенія Попович емоційно прочитала вірш Ю. Федьковича “Україно, запороже” та заспівала пісню “Україно, моя любов”.

Ведучі завершили літературне свято словами: “І ми, живі, молімось за те, щоб вистачило нам духу, сил у зміцненні незалежної вільної України. Найкращих своїх синів ми втрачали на цій довгій і трагічній дорозі боротьби. Хіба наша історія ще мало вчила нас? Будьмо ж у єдності, будьмо стійкими, вірними ідеалам козацького роду і християнської віри”.

Болем озивались ці слова, бо син Михайла Ковалюка, капітан, командир роти Петро Ковалюк поклав своє життя за Україну в боротьбі з російськими окупантами. Він, як і тато, любив поезії Ю. Федьковича і декламував їх для нас з вами. Трагічно і одночасно велично переплелася творчість Буковинського Кобзаря з сучасною доленосною історією України.

Незабутня зустріч

Лілія СЛЕДЗІНСЬКА,
голова ТО ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка, м. Кременець

Упродовж кількох днів живу під враженням дива, яке не так часто трапляється в моєму рідному містечку Кременці, що розкинулось над забутим, засміченим руслом прадавньої бурноплинної річки з легендарною назвою Ірва. Поспішаючи до “Просвіти”, я раптом побачила гурт хлопчиків в одностроях – голубих, як наше небо синє, футболках. “Хто ви? Звідки ви?” – запитала і у відповідь почула моєю рідною українською: “Ми з Миколаєва!”. “Привіт! Привіт!” – закричала я їм услід, і раптом усі 34 хлопчики і троє старших повторили моє “Привіт! Привіт!”, йдучи, не зупиняючись, піднявши вгору руки!

Це був сигнал єднання Заходу і Півдня нашої зраненої України.

Кілька днів я уважно стежила за тим, яку грандіозну високопатріотичну роботу проводять троє дорослих у цій групі. Це тренери футбольного табору, які приїхали до нас з метою оздоровлення майбутніх футболістів – хлопчиків із Миколаєва: Олександр Тимоша, Сергій Поздняков і Віктор Коломейченко. Вони працюють із дітьми футбольної школи “Лідер” у легендарному причорноморському місті Миколаєві, місті кораблебудування і героїчного сьогодення. Адже коли до околиць цього багатотисячного населеного пункту підступили рашисти, щоб взяти його без бою, назустріч розлюченій орді вийшли всі жителі: чоловіки, жінки і навіть діти. Не осмілились кати, жадібні до кровопролиття, стріляти в безневинних, але надзвичайно мужніх українців – нащадків славного Запорізького воїнства.

У бесіді з Олександром Тимошею, який досконало володіє українською мовою, я довідалась про те, що в його рідному місті активно працює футбольна школа “Лідер”, у якій мистецтву спортивної боротьби навчаються понад п’ятсот дітей. Від 2020 року заняття у школі повністю проводяться державною мовою України.

Крім спортивних тренувань на футбольному полі Кременця, ці хлопчики під мудрим керівництвом старших побували і на Замковій горі, що її називають Боною, і біля пам’ятника Волі, на якому зображена мужня Ірва – донька воєводи Тура, яка понад усе на світі цінувала волю та рідну землю, і в годину грізну, коли Крем’янець потопили в крові східні ординські завойовники, Ірва мужньо билася поруч з батьком та його ратниками проти багатотисячної чужинської навали.

Я не встигла прочитати дорогим побратимам “Легенду про Ірву” з книги Неоніли Крем’янчанки “Орлине гніздо”, тож пообіцяла невдовзі надіслати її поштою на адресу Олександра Тимоші.

Під час однієї зустрічі з миколаївцями я розповіла про наш просвітянський дитячий табір “Лісова школа на Вірлі”, який традиційно зорганізовує наше місцеве об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

“Чиї батьки чи близькі родичі воюють на фронті?” – запитала я. І в той момент до мене підбігло аж дванадцять із

тридцяти чотирьох хлопчиків. Я ніколи не забуду того, як кожен із них, хвилюючись та з великою гордістю, щось розповідав про свого тата. Ми сфотографувались, і я час від часу розглядаю дорогу мені світлину.

Просвітянка Кременця Валентина Іващук у поезії “Очі – дзеркало душі” кількома рядками вірша сказала все про те, що переживали в той час і переживають діти Батьків – Воїнів України – сьогодні.

Багато прочитаєш по обличчю...
Прихована в очах людини суть...

Незабутній момент відбився в очах кожного з хлопчиків – синів Батьків – Воїнів Світла, які там, на передовій, творять дива...

Вдивіться в очі кожного із них, розгляньте уважно світлину, яку я пропоную до статті.

Зустрівшись наступного дня, що був останнім у їхньому відпочинку в моєму рідному Кременці, ми обмінялись футболками.

Назавжди залишаться в моєму серці діти з Миколаєва – міста-Героя України.

Вірю, що в майбутньому зустрінуться таборяни з “Лісової школи на Вірлі” з учнями футбольної школи “Лідер”, і їхня дружба буде навічно.

“Я тягнуся до Тебе крізь віки,
Крізь зорі, крізь галактики, планети”.

Місцевий... переселенець

Володимир ЗАЇКА,
сел. Олександрівка Краматорського р-ну Донецької обл.

У рідному селі Дмитро Захарович не був щонайменше років двадцять, відтоді, як померли його батьки. Коли вони ще були живі, інколи навідувався до рідного обійстя, де він народився і виріс, де пройшли його дитячі та юнацькі роки. Особливо полюбляв у такі моменти пройтися знайомою вулицею, щоправда, її вигляд за час його відсутності невпізнанно змінився, як змінилися й самі будинки та його мешканці: перші повростали очицями-вікнами до самої землі, а другі – помережились часом, як шибки кіптявою та пилом. Колишні дітлахи (його ровесники) повиростали й стали сивочолими дядьками й тітками, а дорослі повідходили у засвіти. Та й самих будинків і мешканців вулиці майже не залишилося.

Усе навкруги занепало: садки, котрі в дитинстві щедро родили та приваблювали їх, малят, ніби магнітом, здебільшого позасихали, позаростали бур’янами, як і прилеглі до них городи. З дванадцяти будинків до цих часів дожили на їхній вулиці лише чотири, в яких ще хтось мешкав, від інших на згадку залишилися одні стіни, димарі та купи різного мотлоху, зарослого амброзією у ріст людини, а то й вище, в яких знайшли собі притулок здичавілі кішки та собаки. Замість дороги, по якій раніше спостерігався жвавий рух транспорту, тепер був лише її обрис в обрамленні трави до пояса та польових квітів. Навіть удень тут ходити було лячно і моторошно, не кажучи вже про сутінки.

З початком окупації Донеччини росіянами Дмитро Захарович перебрався з обласного центру на підконтрольну Україні територію, де в райцентрі залишився у спадщину дружині будинок батьків. Ось у ньому вони й облаштувалися. Спочатку сподівалися, що тимчасово, ненадовго, а потім зрозуміли, що дороги назад для них, скоріше за все, вже немає. Йшов рік за роком, а ситуація ускладнювалася: спочатку Дмитро Захарович ще якось проривався до Донецька, аби вивезти звідти документи та бодай найнеобхідніші речі – одяг, взуття, посуд, деякі побутові прилади... Їздив довкруж, через численні блокпости, приниження, обшуки, образи, не раз потрапляв під обстріли. А коли почалося широкомасштабне вторгнення рашистів 24 лютого 2022 року, зв’язок з окупованою територією взагалі перервався, і тепер вони з дружиною зовсім не знають, що з їхньою квартирою та всім нажитим за тридцять років життя. І скільки їх таких?..

Від райцентру рідне село всього за дванадцять кілометрів, вважай поруч, всього 10-15 хвилин їзди автобусом чи маршруткою. Але то було раніше, коли вони ходили. Тепер же, коли до зони бойових дій всього якихось 40-50 кілометрів, про громадський транспорт у сірій зоні забули, велосипедом же самому їхати якось і боязко, і сили вже були не ті. Дружина ж після перенесеного інсульту ледве пересувалася по хаті, тож залишати її саму надовго Дмитро Захарович боявся, та й у дорозі всяке могло трапитися: той же велосипед міг зламатися. Або, не дай Боже, під обстріл потрапити...

Однак відвідати малу батьківщину йому так кортіло. Та й на цвинтар хотів потрапити, провідати чималу рідню, яка туди “переселилася”: дідусів, бабусь, дядьків, тіток, двоюрідних братів і сестер, своїх однолітків. Дружина, спостерігаючи за внутрішніми сумнівами та переживаннями чоловіка, нарешті не витримала і якось одного погожого літнього ранку звернулася до нього:

– Поки по холодку, з’їздив би, та й погода сприяє, роботи по господарству майже ніякої, сама впораюсь. Раніше виїдеш – засвітла й обернешся...

Він ніби й чекав цього, другий раз припрошувати його не було потреби.

...Не поспішаючи, він десь хвилин за сорок дістався рідного села. Не квапляючись, їхав знайомими вулицями: впізнавав і не впізнавав їх, людей майже не траплялося на шляху. Ось будинок культури, величний та монументальний наприкінці 60-70-х років, нині виглядав якимось пригніченим та похмурим: вікна вросли до землі, східці облуплені, вхідні двері обшарпані, вікна на другому поверсі позабивані плитами ДСП на випадок обстрілів чи бомбардувань з літаків.

Поруч притулилася сільрада, над якою майорів жовто-блакитний прапор. Біля сільради – пам’ятник загиблим у роки Другої світової війни, щоправда, доглянутий та обсаджений квітами. Уздовж центральної вулиці – струнка березова алея. Правда, у дитинстві, коли ці берізки садили на одній із сільських толок, вони були тендітні та маленькі, а тепер сягали метрів на десять заввишки, як не більше, закриваючи собою навколишній простір.

Поряд колись була контора місцевого колгоспу-мільйонера з добрячої червоної цегли, де завжди вирувало життя і куди збігалися всі навколишні шляхи. Тепер будова залишилася, правда, без ніякої вивіски, цегла зі стін у деяких місцях повисипалася, шибки у вікнах на другому поверсі вибиті.

Між конторою і сільрадою раніше був розкішний на ті часи двоповерховий дитсадок, в якому вихователькою працювала його покійна двоюрідна сестра. Дітлахів у селі було стільки, що батьки роками стояли в черзі, аби прилаштувати сюди свого малюка. Тепер тут пустка, наче й не було тут ніколи ніякого життя, не лунали дитячі голоси. І, як насмішкою над існуючою дійсністю, на невеличкому клаптику від скошеної трави тут виблискував зручний дитячий майданчик із сучасного пластика: гойдалки, гірки, атракціони...

– Мешканці багатоповерхівок з прилеглого мікрорайону облаштували, – пояснила літня жінка, яка випасала кіз поблизу. – А ви, мабуть, не місцевий, з переселенців? – співчутливо заговорила вона до нього. – Війна багато лиха наробила...

– Місцевий переселенець, – згодом відповів їй Дмитро Захарович.

– А це як? – здивувалася місцева мешканка. – Так не буває!

– Ще й як буває! – у такт їй відповів він. – Самі ж кажете, що війна багато лиха наробила...

Обабіч колишньої контори стояло ще одне напівзруйноване приміщення. Перехопивши погляд Дмитра Захаровича, жінка пояснила:

– Це наслідки нещодавнього ракетного обстрілу села, під час якого знесло половину середньої школи, пошкодило кілька навколишніх будинків і магазин. Добре, що обійшлося без жертв, а діти навчалися онлайн.

А потім, по паузі, сумно зітхнувши, додала:

– Прикро, що навідницею виявилась місцева жителька. Отак живеш і не знаєш, хто поруч із тобою...

Від рідного подвір’я теж нічого не залишилося. Від хати і літньої кухні – залишки стін, напівзасипана яма від підвалу й купа битої цегли. Від будинків сусідів теж лише спогади, вкриті хащами бур’янів. Впізнала його лише стара груша, посаджена дідом на честь його дня народження у далекому травні 1954 року. Але вона теж уже була підтоптана часом: більшість гілок всохли, листя ще де-не-де зеленіло, потолочене шкідниками та хворобами, прив’яле під нещадною літньою спекою.

Навкруги – ні душі. На зворотному шляху Дмитро Захарович звернув з центральної вулиці на цвинтар, якого колись не було й видно звідси, а тепер могили підступали до самої автотраси.

Неквапливо обійшов усю рідню, з кожним привітався, постояв мовчки, дещо пригадав. Кладовище, хоч й огороджене сучасним кам’яним парканом, вигляд мало не зовсім охайний. Печатка війни лежала й на ньому. На самому краю – три свіжих могили загиблих на війні односельців: 20, 23, 32 роки...

Дмитро Захарович розхвилювався і від побаченого, і від спогадів, що враз накотилися. Занило серце. Він машинально витяг з кишені пластинку з корвалолом, поклав під язика одну пігулку, сів на велосипеда й поїхав додому. Хоча, власне, дому, як такого, у нього зараз не було. Він повертався до дружини, яка чекала його у батьківському будинку, який став на час війни їм притулком.

У цей час гучно завила сирена повітряної тривоги, але він не звертав на неї уваги – звик. Дмитро Захарович лише наддав ходи. Він тікав від війни, яка переслідує його на рідній землі вже десять жахливих років...

Вітання

Шановний Павле Михайловичу Мовчан, дорогі просвітяни! Від усього серця вітаю вас з Днем Незалежності України!

Цей день є яскравим символом мужності, єдності та незламного духу нашого народу. Ваша діяльність є важливою складовою боротьби за нашу незалежність, за українське слово, культуру та історію. Лідерські якості і невтомна праця Павла Михайловича Мовчана є справжнім натхненням для кожного просвітянина. Його відданість справі та безперервна підтримка нашої культурної спадщини допомагають зміцнювати наші традиції та цінності.

Вірмо в майбутнє нашої держави та самовіддано працюймо на благо української нації, зберігаючи традиції та духовні цінності України.

Бажаю всім нам міцного здоров’я, невичерпної енергії та нових звершень. Нехай наші спільні зусилля і надалі сприяють розвитку незалежної України та підвищенню її престижу на міжнародній арені. Нехай цей значущий день принесе нам радість, гордість за нашу незалежну країну та нові досягнення у нашій великій справі. Разом до Перемоги! Слава Україні! Героям Слава!

З найкращими побажаннями –
Ігор ДАНИЛЕЙКО,
заслужений артист естрадного мистецтва України, громадський діяч, член Спілки письменників Литовської Республіки, член ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

***

Ми духом вольності постали
Перед лицем скажених псів,
І Україну не проспали,
Не поцурались предків слів.
Йде боротьба за виживання
І відлік часу вже пішов.
Для когось з нас вона остання...
Глибокий після буде шов.
Та ми загоїмо всі рани,
Які посіяла війна,
Пройдемо крізь усі омани,
Хоч і страшна буде ціна...
Ми встоїмо – за нами правда!
За нами Бог і предків дух!
За нами вічна їхня справа!
Героям Слава лине в слух!

29.07.2022 р.

Україно

Я тягнуся до Тебе крізь віки,
Крізь зорі, крізь галактики, планети.
Надію п’ю зі щедрої руки,
Натхнення виливаючи в сонети...
Душею лину, подумки живу,
Палаю серцем, квітами рясніючи...
Тебе плекаю віддано одну,
По Тобі плачу, мучуся і мрію...
Ти все пройдеш! Я вірю, з нами Бог!
Народ міцний здолає супостата.
І крізь віки стоятиме острог,
Бійницями на захисті від ката!

25.06.2024 р.

16 серпня в місті Ірпені на Київщині, в бомбосховищі ліцею № 3 відбулася прем’єра вистави “Мамина колискова” заслуженої артистки України Людмили Колосович.

“Мамина колискова” в шкільному укритті

Авторка народилася 6 вересня 1963 року в селищі Билбасівка Слов’янського району Донецької області. Закінчила українську школу, потім Дніпропетровське державне театральне училище та Рівненський державний гуманітарний університет. Акторка і режисера Людмила Колосович працювала в театрах Києва, Львова, Луцька, Хмельницького, Черкас, Кіровограда, Дніпра і Маріуполя. Нині живе в Ірпені.

Вистава “Мамина колискова” розпочинається розповіддю авторки про повернення в Ірпінь, із якого вигнали російських окупантів. По дорозі вона знайомиться з французькою журналісткою, яка цікавиться, що найдорожче для Людмили залишилося в Ірпені.

– Мамина хустка і лялька, – відповіла Людмила Колосович.

Ірпінь поруйнований. Від одного будинку лишилася тільки стіна з дверима. На місці приватних будинків сусідів – порожнеча. Будинок, де мешкає пані Людмила, теж зачепили російські обстріли. Але найдорожчі речі цілі.

Ляльку виготовив художник Євген Левінський для спектаклю “Фріда”, який Колосович поставила за п’єсою “Скажена голубка” сучасної української драматургині Тетяни Іващенко.

Лялька називається “Фріда”. Вона зображує мексиканську художницю Фріду Кало. Ляльку бере актриса театру ляльок Анжеліка Драпиковська – і вистава плавно переходить у розповідь про драматичну долю мисткині із Мексики. Фріда в дитинстві перехворіла на поліомієліт, їй важко було ходити. Дівчинка мусила використовувати спеціальне пристосування. Невиховані хлопчаки дражнили її: “Фріда – дерев’яна нога”. Попри це дівчина знайшла своє кохання. Але якось вона із коханим Алехандро потрапила в автотрощу. Алехандро нічого. А Фріда була травмована. Вирок лікарів: ходити не буде, дітей не буде. Коханий відцурався. Але Фріда змогла ходити. І вона знайшла своє кохання. Фріда вийшла заміж за значно старшого за неї художника Дієго Ріверу. Це він започаткував мистецтво муралів. Але дітей у Фріди не було, хоча вона мріяла народити дитину.

А в цей час на іншому континенті інша жінка народила сина і доньку. Так Людмила Колосович повертає глядачів в Україну.

Йде війна. Син пішов захищати Україну. Раптом матір викликають на впізнання тіла сина. А мати ніяк не може повірити. Так, від сина немає звістки. Але ж подумки вона розмовляє з ним. “Як ти, сину?” – запитує мати. І чує його голос: “Мамо, я норм”. Але син загинув.

Генетична експертиза встановила, що загинув Євген Левінський, який виготовив ляльку “Фріда”.

Людмила Колосович присвятила виставу “Мамина молитва” нашим митцям, які загинули на війні.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

Перші прапороносці

Василь ВЕЛЬМОЖКО,
член Національної спілки краєзнавців України, м. Одеса

Цього року виповнюється 20 років запровадження нового свята – Дня Державного прапора України. Напередодні цієї події хочу розповісти про підпоручника піхоти Армії УНР Василя Бибіка, який у березні 1917 року ніс синьо-жовтий стяг на маніфестації в Одесі і якому в День Прапора виповниться 130 років, та про уродженця Одеси Георгія Москаленка, який в ніч на 1 травня 1966 року підняв український прапор над Київським інститутом народного господарства.

Василь Андрійович Бибік народився 23 серпня 1894 року в селі Гудими Полтавської губернії, тепер Роменського району Сумської області, в родині хліборобів. Під час пологів померла мати, хлопчика доглядала старша сестра. У 12 років Василь закінчив початкову школу в Гудимах, далі продовжив навчання в Лохвицькому реальному училищі, але провчитися довелося тільки три класи. Через три роки училище було закрите, і 15-річний юнак повернувся в рідне село, деякий час заробляв репетиторством. Така діяльність сприяла Василю скласти іспит в Миргородську гімназію, куди його прийняли після іспитів до 4 класу. Гімназист Бибік продовжував надавати уроки малолітнім миргородцям, заробляючи на проживання та плату за навчання. Після закінчення гімназії в 1916 році Василь стає студентом юридичного факультету Київського університету св. Володимира, але через три місяці його призвали до війська.

Василь Бибік

Як студента Василя Бибіка направлено на навчання до 1-ї Одеської школи прапорщиків. Час навчання в Одесі припав на Лютневу революцію в Росії. 16 березня в місті відбулась перша українська маніфестація. У ній взяли участь обидві школи прапорщиків, які вийшли під червоними прапорами, а близько 60 юнкерів рухалися під синьо-жовтим знаменом. Цього прапора зшили для юнкерів-членів “Спілки українських юнаків” жінки з “Української хати”. Василь якраз ніс прапора, коли військова колона рухалась по Канатній вулиці. На запитання начальника 2-ї школи полковника Омеляновича-Павленка: “Хто йде під цим прапором?”, Василь відповів: “Українці – нащадки запорозьких козаків”. Полковник відповів, що він є нащадком дунайських козаків і був би радий їхати під цим чудовим прапором. Прапороносець відповів, що цим він зробить велику честь.

Після випуску з військової школи прапорщик Бибік потрапив у Самарканд, де впродовж місяця створив український курінь, з яким на початку липня прибув до Києва й влився в перший Український Богданівський полк. З того часу й до листопада 1920 року Василь Бибік перебував в українському війську. Нагороджений орденом Залізного Хреста. У листопаді 1920 року потрапив у табір інтернованих Шипйорно під Калішем у складі Запорозької дивізії. У таборі поручник Бибік увійшов до таборової студентської громади, займався культурно-просвітницькою роботою серед вояків.

У вересні 1923 року Василь Бибік був зарахований до Української господарської академії в Подєбрадах, де вів у газеті “Подєбрадські новини” рубрику “Український огляд”. У 1928 році захистив диплом за темою “Землеволодіння та землекористування на Великій Україні напередодні революції 1917 року” та отримав диплом “інженера-економіста”.

До 1945 року В. Бибік жив і працював у Німеччині, після війни перебрався до США, де 3 липня 1954 р. помер в Нью-Йорку, похований на українському православному цвинтарі в Бавнд-Бруці.

Георгій Москаленко народився 24 липня 1938 р. в Одесі. Батько – Митрофан Пантелійович працював у порту, мати – Ніна Парфентіївна Діянова, болгарка за походженням, працювала кухаркою у місцевому санаторії.

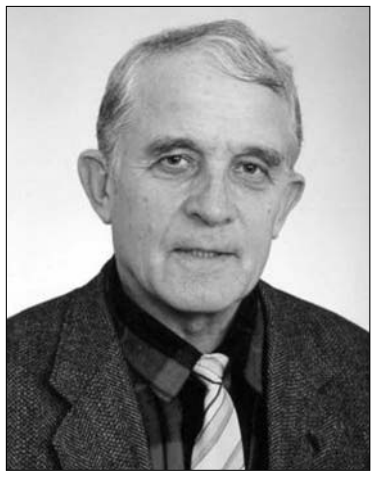

Георгій Москаленко

Навесні 1944 р., коли почалися бої на підступах до Одеси, родина завбачливо виїхала в село Якимів Яр Ширяївського району (тепер Старомаяківської сільської громади Березівського району) на Одещині, де жили батьки матері. Сьогодні село на стадії вимирання, школи немає і жодної згадки про героя також немає.

Тут при дідові та бабі Георгій мешкав наступні десять років, тут він закінчив семирічку. Змалку хлопчик цікавився історією, знав про Українську Народну Республіку, а слова славня “Ще не вмерла” вивчив ще у молодших класах. Пізніше Георгій Митрофанович згадував:

– У нас на селі жили переселенці із західних областей, котрі розповідали про самостійну Україну. Це мене цікавило, я завжди тягнувся до тих дядьків, послухати, що ж це за самостійна Україна, що це таке, чого вони прагнули. Їх більшовики виселили із західних областей, а розселені були на Одещині... У вас такого в читанці не було – це десь у четвертому класі вивчалося. Там синьожупанники, сірожупанники з’являлися – вони разом із Коновальцем штурмували “Арсенал”. То це мене почало цікавити: значить, була якась Держава...

Деякий час підліток працював у колгоспі, але в січні 1955 року поїхав до Києва і влаштувався слюсарем-сантехніком на будівництві. Жив відтоді Георгій у гуртожитку в Святошині. У 1957–1960 рр. служив у Радянській Армії, після армії в 1962 р. закінчив вечірню школу та вступив на вечірнє відділення Київського інституту народного господарства, бо вдень працював майстром Київського спеціалізованого управління № 521 “Сантехмонтаж”.

У школі познайомився з уродженцем Київщини Віктором Куксою, який чув про УНР від шкільного вчителя музики Дмитра Чалого, що відсидів у концтаборах 25 років. Хлопці потоваришували, їх об’єднувала любов до історії рідної держави і вони вирішили на 1 травня піднести окупантам “гостинця” і показати Європі, що “лишень тоді, коли ми покажемо силу хоч на частині своєї землі, зверне на нас увагу й Європа”.

Вони вирішили встановити на даху головного корпусу Київського інституту народного господарства український прапор і Тризуб. Адже в тому районі – станція метро “Більшовик” (тепер – “Шулявська”), і там уранці до Першотравня збиралися велелюдні колони демонстрантів. Прапор хлопці виготовили самостійно, з купюри 50 карбованців УНР скопіювали національний герб і пришили на прапор, а в нижньому правому кутку прапора друкованими літерами вивели: “Ще не вмерла Україна, Ще її не вбито. ДПУ”. О другій годині ночі 1 травня 1966 року Георгій Москаленко закріпив прапор, і хлопці пішки відправились у гуртожиток.

О шостій тридцять ранку знамено на даху помітив двірник і негайно повідомив про це вахтера, котрий мерщій викликав на місце НП секретаря парткому інституту та проректора. Знамено на даху вони не чіпали: боязко... Мовляв, а якщо націоналістичний прапор диверсантами замінено? Дізнавшись про ексцес, терміново прибув непомітний співробітник УКДБ, опитав свідків, у якості доказу злочинної діяльності забрав полотнища прапора та відвіз у центральний офіс на вулицю Володимирську, 33. Вже о 10:00 прапора на даху не було, простий люд нічого не помітив.

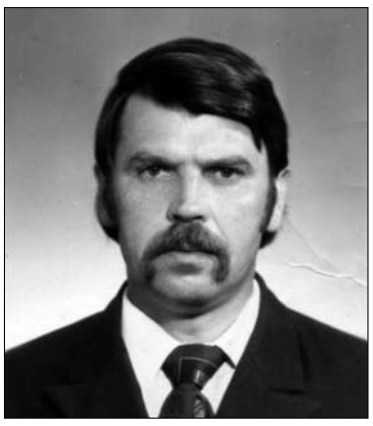

Віктор Кукса

Наприкінці 1966-го слідство вийшло на організаторів кричущого випадку антирадянської діяльності. 31 травня 1967 р. на закритому засіданні Київський обласний суд визнав їх винними у проведенні антирадянської агітації і пропаганди і засудив в сукупності до 3 років позбавлення волі в таборах суворого режиму Г. Москаленка та 2 роки – В. Куксу.

Звільнившись 1970 р., Георгій Москаленко з труднощами влаштувався сантехніком, пізніше був бригадиром, майстром, виконробом. У 1973 році отримав квартиру. У 1990-х роках брав участь у рухові за незалежність. Указом Президента України від 18 серпня 2006 р. Г. Москаленко нагороджений орденом “За мужність” I ступеня. 26 січня 2007 року ухвалою спільного засідання Судової палати у кримінальних справах та Військової судової колегії Верховного Суду України вирок Київського обласного суду від 31 травня 1967 року скасовано, а справу в цій частині закрито за відсутністю в його діях складу злочину.

Помер Георгій Митрофанович 10 квітня 2021 року, похований в Бучі. 16 листопада 2006 року на будівлі 1-го корпусу Київського національного економічного університету імені В. Гетьмана, над якою був піднятий прапор, встановлено меморіальну дошку в пам’ять про геройський вчинок Москаленка та Кукси. 23 серпня 2021 року, у День Державного Прапора України, у Бучі відкрито меморіальну дошку Георгію Москаленку на будинку, у якому він жив з 1973 року до кінця життя.

Віктор Іванович Кукса при доброму здоров’ї живе в Києві, на пенсії.

Кобзарський Спас в Ірпені

Віталій Кобзар

11 серпня відбувся фестиваль “Кобзарський Спас в Ірпені”, організований Київським кобзарським цехом.

Місто Ірпінь на Київщині обрано не випадково. Тут жив перший панотець Київського кобзарського цеху Микола Будник. Його будинок на вулиці Українській був місцем, де молодь засвоювала кобзарські традиції, відзначала українські народні свята. Багато відомих сучасних кобзарів навчалися у Миколи Будника.

На будинку, де жив цехмайстер Микола Будник, встановлено пам’ятну дошку. Садибу доглядає братчик Київського кобзарського цеху Віталій Кобзар з дружиною Мариною. Учасники фестивалю зібралися саме тут.

Потім присутні відвідали ірпінське кладовище, побували біля могил Миколи Будника, викладача вишів і перекладача, убитого російськими загарбниками Олександра Кислюка, фотографа Юрія Косіна. Пролунали кобзарські пісні біля могил цих видатних ірпінців, відомих в Україні та світі. Кожного згадали добрим словом.

У фотографа Косіна було понад 40 виставок у більш ніж 20 країнах світу. Його будинок на вулиці Озерній був місцем зустрічей і спілкування творчої інтелігенції. В Ірпені жило багато видатних людей. Але наше місто згадують і тому, що тут жив Юрій Косін.

Фестиваль “Кобзарський Спас в Ірпені” відбувся в парку “Незнайко” на літній сцені кафе “Тераса”. Розпочали концерт Руслан Прорва і Ярослав Єрін. Виступив лірник Андрій Ляшук, який приїхав із Рівного. Він виконав, зокрема, пісню про битву під Оршею 1514 року, в якій великий гетьман литовський, волинський князь Костянтин Острозький, командуючи об’єднаним польсько-литовським військом, до складу якого входили білоруси, українці, серби, кримські татари, угорці і німці, розгромив московське військо.

Андрій Лящук

Далі виступили Ждан Безвербний, Дмитро Радченко із Харкова, який зараз навчається в 11 класі в Києві, Віталій Кобзар і Святослав Силенко.

– Ми ще підіймемо жовто-синій прапор на Кремлі, – співав Святослав Силенко. Він також виконав пісню з репертуару свого покійного батька заслуженого артиста України Тараса Силенка.

Фестиваль завершився виступом народного артиста України Тараса Компаніченка.

На фестивалі переважала тема визвольної боротьби українського народу. На тлі наступу нашої армії на Курщині ця тема та й загалом фестиваль прозвучали оптимістично.

Під час фестивалю було проведено збір коштів на придбання засобу радіоелектронної боротьби для 2-ї батареї 10-го батальйону 59-ї бригади ім. Якова Гандзюка.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

*“Мідні чаші плодів і посріблені келихи квітів
Ще відстоюють тишу. А вени пульсують, як стебла.
Із зеленого храму, до краю наповнений світлом”.*

“Ні на мить у мені не згасає любов первозданна”

Вадим ВАСИЛЕНКО,
м. Київ

***

День, як аркуш, простерсь. Обростають товстою корою
Низьколобі дахи. Відпливуть мої сни до води,
А твої, мов птахи, відлетять. Зимовою порою
Не злічити усіх поміж довгих, як ріки, годин.
Скільки світла довкруг. А в тобі щось мале і зникоме,
Як сліди на снігу, що зоставив невидимий хтось.
Поміж днем і видінням дійти б, не відкрившись нікому,
До прабілих земель, про які ще не знає ніхто.
Але доторк руки враз обпалить, як спогад про воду
Сонну рибу, що дивиться в люстро прозоре, як лід.
Тут закінчився слід. І ні виходу більше, ні входу.
Пізні гноми закриють останній підземний прохід.

***

Камінний дім на вигоні схиливсь,
Закривши вид посохлим виноградом.
Безлюдно тут. За древні палісади
Лоза плететься у небесну вись.
І віє спокій старосвітським ладом.
Не жди нікого. Здавна так велось:
Повиті вікна в білу самотину,
Як поторочі, дивляться в долину
І даленіють. Виждане тепло
Доносить гострі пахощі жасмину.
І щось в тобі нуртує, а проте
У цій господі криється безмовність,
Як у тумані, що простору повен, –
Ідеш на світ, а плетиво густе
Тебе ховає у темнаву повінь.

***

Уранці за вікном пошерхлі віти
Тремтять, як мерзлі доста голоси.
За ними ти. Аби не скаменіти,
До сонця пнешся. З темної коси
Птахам досвітнім прагнеться злетіти
У синю вись. І раптом квола тиша
Загорне снігом самоту й довкіл.
Проляже зморшка на чолі, і глибше
Мовчання стане. Аж забракне сил
Подати голос на пустім узвишші.

***

Човни долонь на течії грудей
Тремтять, немов торкнувшись краю неба.
Заснемо тут і невідомо де
Прокинемось, заглиблені у себе.
В слідах зів’яне листя і трава,
І час, як біль, замре на скронях вітру.
Впадуть із уст несказані слова
І сповнять серце, ніби чашу, світлом.

***

Мовчиш. І вода молодіє. Мар’яно, Маріє.
Звідкіль ти приходиш? Куди оце ждеш переправи?
Вітрило червоне тобі мерехтить. Майоріє
Вітрило червоне. Не витиснеш власне: ізбави.
Не витиснеш. Все лиш вода, що спаде. Що не стане
Чекати, чеканити голос – отруєне вістря.
Безпомічно ляже. До ранку прокволо відтане.
До ранку хрести розів’ються оголеним листом.
Мар’яно, Маріє. Даліє вітрило, леліє.
Пророцтва минули. Пророки чужі. Нетутешні.
А ми ще невіри. За нами останній месія.
За нами останні, Маріє, розквітнуть черешні.

***

Що тобі, панно, запрагнеться? В пізніх садах
Стало безлисто, заводнено і чорноптахово.
Може, півсонця? Півсерця? Упало на дах
Яблуко спіле. Просвічує яблуня лахами.
Мовчки простуєш. Ступає глибоко у слід
Вершник столикий, а може, чернець неприкаяний?
Може, покличеш його? Чи позичиш? Не слід,
Панно, впускати у себе святого, лукавого.
Голову схилить, діткнеться плеча чи грудей,
В латах півбілих, півчорних. Аби не заплакала,
Вдягне сутану, обріже волосся руде.
Лицар, шахрай чи нечистий. Хіба не однаково?

***

Дівчино в білому, блякне видіння сумне.
Дівчино руса, занурені руки у воду.
Він не пізнає, не знайде тебе, не збагне.
Він конокрад, змієлюб, посіпака чи злодій.
Купиш у нього чи впросиш на віру, у борг
Краму, кохання чи вічності, може, розлуки?
Він же обдурить, обкрутить. Кохання чи торг –
Що лихвареві? Аби хто узяв на поруки.
В посаг – дівоцтво, в заставу – тонке полотно.
Він же невірний, самітник, чужинець, пропащий...
Дівчино руса, далеко, надривно, давно...
Сам я не свій. Та не знаю, кому із нас важче.

***

Іще птахи тріпочуть біля уст,
І, пробудившись, обважнілим тілом
Усі видіння, мов сніги, пливуть
У праліси, що поніч спорожніли.
Пошерхлим листом опадуть слова,
І голос трав замре в гортані гірко.
Із рук твоїх дерева, мов дива,
Ростуть на білім березі сторінки.

***

До прозорої бухти причалить натомлене літо,
І з надпитого дзбану поллється струмина вина.
Тут, закинувши якір за обрій, що витканий з квітів,
Наберемо у сонячні глеки дзвінкого зерна.
Лісостеп, як прибій, перекочує хвилями вічність,
А ми прагнемо тиші, закуті в броню моряки.
Кукурудзяні стебла блищать, як запалені свічі,
І кургани вростають у небо, немов маяки,
Що біліють у серпень. За древньою щоглою в морі
Підіймається хвиля і гребінь кладе на уста.
Ще вина не допито, а дні даленіють за обрій,
І зникає вітрильник, немовби неспійманий птах.

***

З голих пасем води ти у мене зориш,
Як легенда сарматська
Про щастя.
Крізь віки і вогні
Ці долоні тонкі піднімаєш, мов сонячні чаші.

Я з тобою пішов би, але через край
Уже витекло світло і змеркло.
Я б тебе зачекав,
Та печать надважку
Хтось поклав над розіп’ятим степом.

***

Загубитись опівніч у білому видиві трав,
Як Хомі, що мине, із вакацій вертаючи, хутір.
Знав нечистий тебе, знав шинкар і монах тебе знав.
Чули голос твій птиці. Цвіла тобі кров, ніби рута.
Чи отрута моя у щербатому кухлі на дні,
Що зварила в неділю для свого невірного Гриця?
Світять вогкі зіниці, а може, зелені вогні,
І ступаю у ніч, як у воду, й до сходу не спиться.

***

Я тебе не зцілив, бо слова переповнили глек
І до ранку стекли. Озиваючись болем у жилах,
Ти ворожиш на віск. Із долоні годуєш лелек,
Що приходять у сни. Даленіють, даліють від тіла
Теплі дотики губ і пливуть. Потривати б ще мить.
Але голос холоне і стигне. Як олово голос.
Порожнеча росте. Порожнеча у грудях щемить
І заходить у вікна. А стіни в тумані по пояс.

***

Мідні чаші плодів і посріблені келихи квітів
Ще відстоюють тишу. А вени пульсують, як стебла.
Із зеленого храму, до краю наповнений світлом,
Відпливає, мов привид, вітрильник леткий лісостепу.
Ти у дзеркалі трав. Нерухомо б завмерти і зріти
Цю тривку порожнечу, напоєну сонцем і болем.
Але час не спинити. І світ – по коліна у літі.
Лиш слова, як птахи, ще тріпочуть і б’ються у горлі.

***

Надберу з твоїх уст полиново-п’янку гіркоту,
Щоб зоріти у тебе і пити любов світлотілу.
Ти вростаєш у мене химеристим плетивом слів.
Я заходжу у тебе, немовби у дике праліто.
Білогрудий світанок загорне нас в аркуш двох тіл.
Назбирати б в осердя поденного хліба і світла.
Але музика крові покличе униз, до землі,
Щоб наткати доріг в павутині мертвотного світу.

***

Знов дощить. Ми чужинці. Колись у яву чи вві сні
Що звело нас обох у залюдненому передмісті?
Все здрібніло. Слова, як старі сорочки, затісні.
І вітри, три чорти, дмуть, діймають своїм хриплим
свистом.
Скинь полуду, вдивись у прихований лик. Як на склі,
Відображення іншого з’явиться тьмяний відбиток.
Світ розмінний, як гріш. Я спіткнувся. Мій зір потускнів,
Як украдений спогад, підібраний чийсь пережиток.
Жив чи спав я? Закліпав підсліплий ліхтар уночі,
Мов підпилий двірник, маячить хуліганам на пострах.
Глухо замкнено двері, і вже не дібрати ключів.
Гусне дим, і зривається з уст щось колюче і гостре.
Не дійти, не дізнатись, кого відшукав і згубив.
Серед снів і видінь, як і ми, невловимих, минущих,
Нас не стане раптово. Як тіні міської юрби
Ввійдем в щілини днів, усе тонших, тісніших і вужчих.

***

Опало птаство в руки прохачам,
Не в силі жаль осінній побороти.
Я камінь уст піснями заклечав,
Бо сад зронив свої останні ноти.
У хмару йшов, заглиблений, мов страх,
І дні багряні лемешами різав.
А ти, як вісь, летюча і наскрізна,
Сумна блукачка в травах і вітрах,
Човнам даєш якийсь незнаний лад,
Летиш югою в небесінь незрячу,
Де нас обох своїм списом позначить
Золотоокий вершник листопад.

***

*“...щоб ваша милість, брати наші,
залишивши жнива, прибули з добрим
воєнним риштунком до нас”
(З Переяславського Універсалу Богдана Хмельницького)*

Розчахнуті верби у річку зайшли по коліна.
Ще лелеки приходять у сни і гойдають дитину.
Золотяться меди і пливуть від колиски до віна.
Десь ворожать зозулі. І тліє багаття жасмину.
Покинуто збіжжя. І кров нас цілує до смерті,
Мов пристрасть чи страх, що віддавна із пам’яті стерті.
Зійшлися край пагорба. Віття лягає на плечі.
І руки занурені у закривавлений вечір.

***

Тут птахи не злітають у небо, а падають ниць,
Гостродзьобо вгрузаючи в землю свою, як чужинну.
Важкокрилі без лету, лежатимуть так долілиць,
Заростаючи травами тихо, безслідно, невпинно.
Шукачі за птахами не прийдуть, загублять сліди,
Чи пощезнуть самі, заблукають німі та безликі.
Не знайшовши ні мертвої, ані живої води,
Стануть каменем, горем чиїмось важким і великим.

***

Небо вдосвіта змовкне і стане як брила – камінне,
Щойно води озвуться до смерті стома вояками...
І зостануться в річці дві тіні – тремкі, безгомінні,
І зачують обидві, як трісне під водами камінь.
І зупиняться душі – людини й коня, що, свавільні,
Відділились од тіл, бо важкими моренами ріні
Охололи тіла їх... І вершник, і кінь нероздільно
Тут лежатимуть ниць, непорушні і, може, нетлінні.
І тремтітиме голос – чужий, як гірка порожнеча,
Несподівано вирваний списом пекучим і чорним,
Доки висохнуть води. І доки не прийде предтеча,
І не взброїть мечем, і у саван тугий не загорне.

***

Заступаєш у тінь, як у сірий, понурий куток,
Не прикритий від ока, що зрить віковою злобою.
Підійшовши до прірви, торкаєшся краю ногою,
Прислухаючись. Серце й годинник відлічують крок.
Чий це вирок? Урок? І ти зводиш свій зір, як курок.
Але це пантоміма без слів і без сліз, бо так треба.
Розступаються стіни, і дах виростає у небо,
З електричних вогнів переходячи в світло зірок,
Що не гріють нікого. Вже сам не здаєшся собою.
Страх, як змій, виповзає із тебе. Лишивши позаду
Кволу плоть, відчуваєш полегкість. У сутіні саду
Хтось чекає на тебе. Диявол? Розгніваний Бог?

***

І огорне безмовність, таке безголосся тверде,
Мов каміння, довіку у водах підземних укрите.
Ця оселя чужа поглинає тебе, ніби крипта.
Ти ніхто і нізвідки, ніколи не жив і ніде.
Не дійшовши межі, не знайшовши людської душі,
Ти чужий сам собі. Затуливши і вуха, і очі,
Відвернися. І зірваний зойк у собі задуши,
Доки відчай тебе до останньої краплі доточить.
Як не стане нічого з того, що тобою було,
Не зібравши речей і не вимкнувши поночі світла,
Ти ввійдеш у ці стіни. А зранку зелене стебло
Проросте з-під каміння, оживлене сонцем і вітром.

***

Цей глиняний ковчег, наповнений видінням,
Відчалить з берегів мого календаря.
Гаї, мов літаки, під вигнуте склепіння
Зірвуться як один і десь загублять ряд.
Ти на глевкім шосе. І приміські будівлі
Пливуть за небосхил, як мідні кораблі.
Із якорів зійдуть потріскані покрівлі
І завеслують в глиб опуклої землі.
А скрізь – мертвотна рінь, що не зійде нікуди
З глибин слідів, давно не міряних ніким.
Зронивши листя, дощ, засмаглий від полуди,
Заходить в осінь, мов останній пілігрим.
У небо, що на дні калюж, не надивитись.
Спинившись, день завмер. Мов штурмани-вітри,
Зійшовши з корабля, між золотавих китиць
Доп’ємо з уст вино багряної пори.

***

Як останній сірник, тягне димом закурений ранок,
Так далеко, так низько гойдається вогник од свічки.
На пагіллі тремтить павутини прозорий серпанок,
І здіймається вгору привиддя ребристої дички.
І нікого ніде, хоч ступай, хоч вростий, мовби камінь,
День згортається листом, висвічує блиском іржавим.
Як церквиця змахне в сіре небо сухими руками,
Древню позолоть скине і стане, мов діва, над ставом,
Щось зірветься в тобі. І, мов птаха, заб’ється у сітях.
Зойкнеш з болю чи так. І ніхто, як на зло, не озветься.
Ув останньому цьому, тісному, пожовклому світі
Лунко яблуко впаде, велике й півкругле, як серце...

***

І під глиняним небом залитої сяянням хати
Почуваюся деревом:
Руки пульсують пагіллям,
І розлогою кроною в стелю вростає чоло.
Кровотеча щоденного часу просвічує вени –
І важко стояти,
В круговерті землі обертаючись.
Птаство до ранку у верхів’ї тремтітиме
Й риби лускаті прокладатимуть в грудях тунелі,
Що мали б вростати в заокруглений день.
Та лиш сяяння входить
У потріскане дерево тіла мого –
Понад води й глибини.
І, прокинувшись, чую полегкість –
Тепло відчуваю.
Ні на мить у мені не згасає
Любов первозданна.

Коли в словах багато світла...

Роздуми над книжкою вибраних творів Дмитра Чистяка

Микола СЛАВИНСЬКИЙ

Про плідний творчий доробок Дмитра Чистяка написано чимало. Лейтмотив усіх публікацій незмінний: талановитий, перспективний поет, перекладач, прозаїк, науковець. Ще молодий (народився 22 серпня 1987 року), а вже доктор філологічних наук, професор, член Академії вищої освіти України... Визнання, відзнаки, премії, нагороди, зокрема “Орден Академічної Гілки” від уряду Франції... На щастя, стрімкий злет, лаври, численні закордонні поїздки аж ніяк не заважають писати лірику в Києві, Парижі, Женеві, Лісабоні... І знову треба ставити три крапки, бо годі й перелічити міста, де українського мандрівника благословляла на віршування богиня Евтерпа. Як на мене, найголовніше саме це, бо Дмитро Чистяк передусім – поет, осяяний Господньою іскрою.

Хочеться відразу наголосити, що він послідовно сповідує культ вибагливої образності та вишуканої літературної мови, намагається примножити її золоті розсипи власними новотворами, активним вжитком призабутих слів, сміливим оновленням та ограненням давніх народнопісенних зворотів як у ліричних мініатюрах, так і в численних перекладах та статтях.

Виразне тяжіння до так званого “мистецтва задля мистецтва” розширює діапазон інтелектуального символізму поезії Дмитра Чистяка, утверджує її містичне начало, а чітка орієнтація на пошуки європейських, зокрема французьких та бельгійських, авторів веде до витворення своєї образної метамови, далекої від традиційної провінційності патетичних вигуків і закликів. Видно з усього, що лірик твердо переконаний: є й завжди будуть читачі, котрі сприймають і належно оцінюють складні, часто-густо герметичні (насправді ж у глибинах прозорі) образні структури, в душах яких – прадавня, ще добіблійна віра в те, що поезія самотвориться, лине з небес, навіюється світовими й рідними вітрами, що вона – священнодійство, олюднення сущого, метафоричне моделювання різноваріантних духовних світів, які – в нас, з нами й поза нами – землянами.

Саме це підтверджує осяжний том “Скляна зоря” (409 сторінок великого формату) вибраних творів Дмитра Чистяка (К., “Саміт-Книга”, 2022). Тим-то цілком закономірно, що книжка відкривається віршами, зокрема зі збірки “Надсадний сад”(2012), як і закономірно те, що автор у розвідці про спадщину Моріса Метерлінка наголошує на його творчому кредо: “Єдина молитва, яка має сенс, – пристрасне дослідження Невідомого”.

Мотиви невідомого, непізнаного, незнаного, сакрального – і в роздумах про минувшину, загадкову, як і майбутнє, і в мініатюрах, де озивається прийдешнє, уявне, незбагненне, мов “сива тиша” ще язичницької давнини. Та й коди сьогодення нелегко розшифрувати, адже незмінно “тремтять над високі сади // Чисті Єрусалими”, адже “світ вершиться у храм” і дедалі сильнішим, медовішим, хмільнішим стає бажання розтаємничити сенси життя, щоб пізнати сутність буттєвих праоснов, першопочатків визрівання Слова.

Велику роль у простеженні сув’язі небесного й земного відіграє образ сучасного саду, який не забуває про Едем, райські яблука, Адама та Єву, – сад “синій-синій”, “очорнений”, сад, у якому “пагін злотогранний”, сад з якого летить пташа “у сильці білодзвонного неба”... Отож есей, присвячений Ірині Жиленко, перетканий роздумами про “неперебутність поетового саду”, про те, що в ліриці авторки колись нашумілої збірки “Соло на сольфі” світиться “вікно у сад”. Дмитро Чистяк ці міркування логічно завершує акцентом, суголосним його міфотворчим уявленням про власний сад: “Сад тутешній і водночас сад, в якому проблискує світіння Едему”. Про це ж – ідеальне, божественне – принагідно йдеться і в рецензії на роман В’ячеслава Гука “Сад Галатеї”, де досліджується перехід “з профанного часу в час сакральний” – “час Саду (Едему, Саду Земного й Небесного)”.

Виважена каліграфія екзистенційних рядків про нього гармонійно поєднується із, здавалося б, непоєднуваним: своєрідним ліричним “потоком свідомості”, грою образів, переливами суголосних, дружніх звуків, де починає панувати “гурманство слова” (Микола Зеров). Ось лише один характерний приклад: “Одлітає облетілий сад”. Знову й знову – про сад як символ досконалого світу, про те, що “сад не озирається назад”, що “ростуть сади й поля крізь нас у зливах”, зрештою, що “затріпоче садом камінна путь”. А ще – про “виноградну лозу”, езотеричний “крик виноградний”, про всепланетарне буяння цвіту: “Човен, і цвіт, і крило”, “і гук, і цвіт”, “крізь яблуню цвітеш”, “цвіт повертає на осінь” у збірці “Море у камені” (2016)...

Але водночас лейтмотивно, символічно: “Молодіє Зоря”, “три молоді джерела”, “троянди молоді”, “мотиви пливуть молоді”, адже світовідчуття поета не молодіжне, а справді молоде, весняне, бунтливе, відкрите як для позачасового/надчасового, довершеного, так і для черствої конкретики буднів, які осонцюються внутрішньою, духовною рівновагою. Саме вона – осердя віршів зі збірки “Скляна зоря” (2017–2022), які ввійшли до однойменної книжки вибраних творів, де “сад визріває на прю”, а ліричний герой зізнається: “Знову пливу під садом яблуневим”.

У чіткій системі ліричних координат Дмитра Чистяка почуєш “чорні звуки роялю з вікна весняного”, побачиш “янтарний блиск облич і потойбіч” (це “ніби фреска із інших часів”), “розговієшся голосом, // розвеселишся голосом сяйно”, зустрінеш хлопчину “з очима як бог”, який “під небом новим сопілкує” й усе “забудеться-збудеться сном” (принагідно завважу, що автор частіше вживає рідніший для нього поетизм “сниво”: “У снивах?”, “ніби сниво”, “недільні снива”...)

Образна розкриленість, характерна для цілісного поетичного доробку Дмитра Чистяка, вільно почувається в строгій силабо-тонічній уніформі мініатюр із римами та раціоцентричним конструюванням білих віршів, які в нинішньому морі розхристаних верлібрів натхненно, впевнено, переконливо, з аристократичною гідністю кличуть до себе шанувальників класичних традицій та добровісних візій.

Отож у добірних словах та філософському світоладі творів лірика багато сонця, світла, коли “сади самі засліплені промінням”, а скрізь – “обриси світла”, зрештою, коли чути “окрики світла”, з яким часто-густо сусідує ясний, переливчастий білий колір: “біле та біле пливе”, “білі вітрильники”, “збілів наш біль”, “білий цвіт”... Маємо також і загадкове: “білі окрили”, “Коні в зеленому – білі”, “Крик у блакиті – зелений”, “у дзеркалі троянди”, “крикнуть німотою”...

До речі, всі назви розділів книжки вибраних творів незужиті, самобутні: “Скляна зоря”, “Коли ріка була морем...”, “Край неогортанний...”, “Прозори...” та “Причинки до бібліографії”.

Несподівано? Так, але саме несподіваність, незвичність – надійна, своєрідна нитка Аріадни, яка виводить автора з лабіринтів загальноприйнятих словосполук, поетичних штампів, образних стереотипів. Мовотворчі шукання Дмитра Чистяка просто-таки захоплюють, ба навіть, без перебільшення, зачаровують. Приклади можна з радістю, воістину з естетичним щастям примножувати й примножувати: айстровиння, срібнолетний, розвидень, “водограй одструмів”, розхвилить, “скоропадним вогнем”, сповеніли (утворено від повені), “води несмеркні”, опрозорюється, полебеділа, “на малоюних і старих вітрах”, “оріднілий голос”...

Є новотвори або ж просто свіжодзвонні слова і в прозових – пронизливо ліричних! – етюдах, яким відведено скромне місце в книжці “Скляна зоря”. Це, зокрема, стосується вигадливого образного мережива модерних філософських розмислів “Поле вечірнє і ранкове”, наснажених цитатами з циклу “Скорбна мати” Павла Тичини: “Трояндою червоножарою”, “у прикінцевому несвітньому шалі”, “голос її вигримляє сурмою”... А ось самоцвітні знахідки на паралелях і меридіанах майстерних інтерпретацій поезій французьких, бельгійських, словенських та інших авторів: сонцемла “пінно поєднай”, “у краю прижовтневім”, спогаданка, чужинне, “блискавки завогніли”...

“Непов’янні троянди” та чимало споріднених – по-дитячому радісних – словосполук, не зацілованих байдужими віршувальниками, квітують і в розвідках про творчість Метерлінка, Анн Пер’є та інших зарубіжних авторів, у роздумах над книжками Андрія Малишка, Олексія Довгого, Дмитра Чередниченка, Ірини Жиленко й Павла Мовчана, а також у рецензіях та інтерв’ю розділу “Прозори”, де відчутне інтонаційно-смислове перелуння з поезією, прозою та перекладами, що ввійшли до книжки вибраних творів “Скляна зоря”.

Є в ній і вдалі мовні пошуки, і ризиковані “чистякізми”. А втім, хіба можливе справжнє красне письменство без тернистих шляхів новотворення? Саме незвичність образного й понятійного мислення та жага досконалості – надійне двокрилля поетичного/перекладацького/наукового лету Дмитра Чистяка, в україновекторному доробку якого – виразний відгомін європейських літературних, філософських і культурних надбань.

“Не в грошах щастя, а в добре вихованих дітях. У власному народі, який розвивається, вірить у власні сили і зростає чисельно”.

Сергій ЛАЩЕНКО

Буковина: шанс на унікальність

Закінчення.
Поч. у ч. 32 за 2024 р.

Коли я побував біля тієї церкви, де в 1979 році охрестили малого Сергійка Думенка, то мене там спочатку зустріли насторожено, остерігаючись побачити в незнайомій людині агента “русского мира”. Отже, ситуація серйозна, якщо й через п’ять років після того, як патріоти відсудили у москвофілів цю церкву, ще є чого боятися. Зате з усіма іншими конфесіями значно простіше. Розмовляв з євангелістами, які будували біля траси Чернівці – Вижниця свій дім молитви. Керував будівельниками Дмитро Голінець, який сказав, що його син збудував такий же центр на Львівщині. Тепер активно волонтерить, допомагає ЗСУ. Про митрополита Епіфанія керівник місцевих євангелістів відгукнувся дуже тепло. Мовляв, це шановний земляк, своєрідний символ української Буковини. Ледь не буковинське сонечко! Тут я пригадав, як маріупольський протестантський пастор Геннадій Мохненко пару років тому отримав від УГКЦ нагороду за український патріотизм і справжню, дієву християнськість. І що з того, що конфесії різні?

А тут, в Старій Жадові, якщо врахувати, що дім молитви будує невелика громада (лише 14 осіб, які регулярно відвідують зібрання), але при тому допомагають біженцям з інших регіонів, то мимоволі починаєш поважати їх. Неабияка продуктивність праці! На другому поверсі Дому молитви євангелісти планують відкрити маленький дім для літніх, причому не обмежуючись земляками. Там можуть поселитися і ВПО з Донбасу, Херсонщини, Харківщини... Будуть жити стільки, скільки потрібно. Цікаво, віруючі інших конфесій підтримають цей почин? Було б непогано. Дуже хороше враження склалося про цих людей: ніби й не православні, але водночас свої.

***

Ще я звернув увагу, що біля входу до місцевої школи, де навчається близько 400 учнів, височіє пам’ятник єврейському письменнику Агарону Аппельфельду, який народився в Старій Жадові у 1932 році. Не Тарасові Шевченку, не Ользі Кобилянській, не Іванові Франку, а саме письменнику, який реалізувався в Ізраїлі. Звернув увагу, що вікна і сам вхід до школи більш як на половину прикриті мішками з піском. Роблю фото. Отже... ізраїльський письменник і українські реалії воєнного часу. Непоганий поштовх до народження нових ідей. Що людей максимально мотивує під час війни? Очевидно, пам’ятники своїм, національним героям. Скажімо, Роману Шухевичу, який свого часу ризикував життям, воюючи за свободу України. Думаю, і на Буковину поїхав би, якби тут перед війною були події, аналогічні закарпатським. А стоїть пам’ятник ізраїльтянину Аппельфельду. Чи розуміють односельці, хто це такий? На жаль, не встиг поговорити з ними на цю тему. А повинні б знати бодай коротко його історію. Що мало б зацікавити українського читача?

Агарон Аппельфельд у дитинстві не знав івриту. Його рідною мовою була німецька, але хлопець знав також ідиш та українську. Пізніше вивчив російську, англійську, італійську... І, нарешті, іврит. Саме твори на івриті (державній мові Ізраїлю) зробили його відомим у світі письменником. Якби українсько-єврейські стосунки досягли трохи вищого рівня, ніж тепер, то навколо цієї фігури можна було б об’єднати багато цікавих людей. Як українців, так і євреїв. Під час Другої світової війни малому Агарону довелося поневірятися у Придністров’ї, Бессарабії, Буковині, ховаючись від румунської влади. Перед цим він деякий час перебував у чернівецькому гетто. Потім колону євреїв погнали в трудові табори, які були збудовані румунською владою в Придністров’ї. Одного дня його розлучили з батьком, і він... залишився сам, без рідних. Вибрав момент, коли проходили через ліс, і непомітно для охорони втік. Хлопчик довго переховувався у лісах і балках, аж поки не дочекався Червоної Армії. Хоч і був підлітком, але вже зміг

працювати на кухні, варив їсти бійцям. Разом із радянським військом дійшов до Болгарії. Потім вирішив їхати до Італії. І лише в 1946 році зміг опинитися в Палестині. Якщо до 2022 року для більшості українців поневіряння єврейського хлопчика були б чимось далеким і абстрактним, то тепер багато біженців з Маріуполя, Мелітополя, Бахмута, Авдіївки, Мар’їнки, читаючи твори Агарона, впізнавали б у деяких персонажах себе. З тих творів про нашу війну, які я встиг прочитати, лише в романі харків’янки Людмили Охріменко “Оскар” є щось подібне. Тобто опис життя в окупації, емоції тих, хто несподівано опинився в нових реаліях.

Думаю, що Агарон Аппельфельд міг би бути прикладом для молодих українців, символом дивовижної працездатності та уміння ефективно самореалізуватися. А його вивчений іврит? Спочатку рідною була німецька (мова тих, хто потім знищував його народ), але він зумів повернутися до мови предків. Це значно важче, ніж зросійщеному маріупольцю, харків’янину чи одеситу після російської (яка теж стала мовою ворога) вивчити українську. Тому й кажу, що все життя Аппельфельда могло б бути прикладом для багатьох українців, особливо біженців. Бо нинішня війна має багато аналогій з роками Другої світової війни. Але краще, щоб про цю людину розповіли самі ізраїльтяни, які знають і люблять Україну, володіють мовою. Або місцеві українці, які цікавляться єврейською проблематикою.

Ставлення до єврейства на Буковині цілком толерантне (зокрема Іван Николайчук активно долучався до будівництва огорожі на місцевому єврейському цвинтарі), але знань про Ізраїль бракує багатьом. І бракує усвідомлення того, що нам, Україні та Ізраїлю, варто об’єднувати зусилля у боротьбі із світовим тероризмом. А якщо всього цього не робити системно, то знайдеться чимало таких, хто скаже: пам’ятник у Старій Жадові стоїть, “бо євреї так хочуть”, “бо євреї гроші дали”, “а дали, бо дуже багаті”, “мітять територію, бо зазіхають на наші землі”. І не буде жодної мотивації до взаємодії. А треба, щоб була.

Я вище висловлював думку про можливість відкриття пам’ятників Роману Шухевичу під час війни. І тільки зараз пригадав, що після поразки Карпатської України майбутній головнокомандувач УПА, опинившись в полоні, видавав себе за... галицького єврея. Він трохи знав ідиш, тому вирішив цим скористатися. Щоб перевірити, чи Шухевич говорить правду, представники угорських спецслужб запросили угорського рабина. Той довго розмовляв з Шухевичем і зрозумів, що має справу... з українцем. Але не видав полоненого. Мабуть, оцінив інтерес галичанина до єврейської культури. Це ще одне підтвердження тези: толерантне ставлення до чужого зовсім не заважає українцям активно займатися національними справами. Що більше у нас людей, які розбираються в ісламі та іудаїзмі, то краще. А стосовно румунського питання, то я сказав би так, що українство саме тепер могло б “висунути” на світову сцену свою, “етнічно українську” Софію Ротару. Тобто людину, яка могла б співати як українські, так і румунські пісні. Підкреслюю: саме українку, а не буковинську румунку. Українку, яка могла б при потребі виступити десь у Констанці чи Бухаресті. Зумів же полтавчанин Євген Романенко добре вивчити литовську! І тому гурт “TaRuta”, фронтменом якої він є, дуже люблять у Литві. І в Каунасі, і у Вільнюсі вони виступали з величезним успіхом. А галичанка Христина Соловій гарно виконує сербські пісні. А от виконавців румунської пісні нам бракує. І це дуже шкода, бо Румунія показала себе надійнішим партнером, ніж Угорщина, Словаччина чи та ж Сербія.

***

До речі, мені вдалося поспілкуватися з однокласницею митрополита Епіфанія Мариною Мазур, яка тепер є директоркою Старожадівського ліцею. Цікаво, що коли мова зайшла про війну і необхідність повернення територій, вона сказала, що Україна повинна конче повернути Крим! Навіть раніше, ніж Донбас і Луганщину. Її основним аргументом було те, що це батьківщина кримських татар. І надто вже жорстоко відбирати батьківщину у цілого народу! Не повернемо ми, то самі вони точно не повернуть. Бачите, не про військове значення Криму вона говорила, не про необхідність забезпечення українського судноплавства, а про біль кримських татар... І це теж характеризує з хорошої сторони інтелігентну буковинку. А про свого однокласника Сергія Думенка вона сказала так: “У школі він був добрим, розумним, ввічливим, мав дуже гарний почерк та й сам був акуратним і охайним. Усі ровесники відзначали його потяг до справедливості. Тобто, без перебільшення, Сергійка можна було назвати найкращим хлопцем у класі!” А ще вона зазначила, що митрополит Епіфаній подарував багато книг рідній школі і завжди цікавиться долею своїх однокласників.

Розмова зі священником

Отець Руслан Порчук – священник церкви Пресвятої Трійці, яка тепер будується в самісінькому центрі села. Йому 43 роки і він батько десяти дітей. Сім хлопців і троє дівчат. Одна лише ця обставина заставляє ставитися до нього з великою повагою. Спробуйте прогодувати і виховати стількох! Але ж йому вдається якось... І зовнішність отця викликає симпатію. Надійний чоловік, цікавий співрозмовник. Говорили з отцем Русланом десь пів години, і дуже шкодую, бо цього виявилося мало. Хотілося б обговорити більше проблем, але він дуже поспішав. А могли б обговорити, скажімо, тему... народжуваності. Чи можна зробити так, щоб дітей у кожній буковинській родині було якщо і не десять, то хоча б троє-четверо? Добре, що родина священника тут служить позитивним прикладом. Але як зробити, щоб інші почали брати з нього приклад? Щоб зрозуміли: не в грошах щастя, а в добре вихованих дітях. У власному народі, який розвивається, вірить у власні сили і зростає чисельно. Про це повинно думати все суспільство! Бо поки воно не може контролювати олігархів, злодіїв, корупціонерів – бажання виїхати за кордон (туди, де діє закон) у частини українців завжди буде закономірним.

Отець Руслан біля церкви, що будується

Тут я нагадаю, що церква, у якій хрестили майбутнього митрополита Епіфанія, – у цьому ж селі, але трохи далі від центру. Це не його церква, але отець Руслан знає, що віряни ПЦУ відсудили її рішенням суду лише п’ять років тому. Тому не могли впливати на те, що в ній коїлося раніше. А робилися там, як зазначає священник, дуже сумні речі: “...приїхав Блаженніший, подивився і сказав, що зі старого лишили тільки чотирьох євангелістів по кутках, а решту забили “вагонкою” і дуже зіпсували розписи в церкві”.

Наші прадіди, коли будували церкви, то розмальовували їх в українському стилі. Там не було Олександра Невського і тих святих, які прийшли від росії. Прості виконавці, може, й не розуміли, що коять. Бо після ремонту все свіжо, гарно... Натомість вони мимоволі знищили все старе, автентичне, цінне для нас”. Додам, що ця історія дуже нагадує ремонт ханського палацу в Бахчисараї. Окупанти вгатили в капітальний ремонт силу-силенну грошей (це ж ніби похвально, правда?), але водночас прибрали з палацу багато автентичного, надзвичайно цінного з точки зору кримських татар. Отже, імперський почерк скрізь майже однаковий – як на окупованих територіях, так і в тих місцевостях, які (поки що ідеологічно) намагається завоювати росія. Чорні справи вона може маскувати великим вкладенням грошей.

Говорили ми і про біль України – загиблих героїв. У нас обох було чітке розуміння того, що першими поїхали воювати кращі. Отець Руслан говорив, що в перші дні на фронт громада проводжала по 4-5 автобусів з добровольцями з Вижницького ТЦК. Тепер охочих воювати набагато менше. Як це вплине на хід війни? Про це краще знають генерали. А ми тут повинні прекрасно усвідомити, що для того аби суспільство не стало гіршим, треба багато чого зробити. Не лише в Сторожинецькому районі, але й по всій Україні. Діти загиблих не повинні почуватися знедоленими, вдови і матері також. Повинен формуватися культ героїв, навіть своєрідна “канонізація”, тільки не церковна, а скоріше – в наших серцях, в наших душах... Це маса фільмів (художніх і документальних), які варто зняти, маса написаних книжок. Музичних творів. Це повне інформування світового співтовариства про тих, хто віддав свої життя заради миру на планеті.

Ми повинні це робити ще й з метою самозбереження. Бо коли залишаються або гірші, або надломлені, то Європа це дуже швидко помітить. Імідж України і так не найкращий, а може ще більше впасти. Як це не сумно, а допомогти нам можуть лише... загиблі. Саме розповіді про цих дивовижних людей повинні закарбуватися в серцях європейців. Це повинно стати своєрідною культурою пам’яті. Не в Німеччині, не в Польщі, не в Румунії, а саме у нас повинні статися максимальні внутрішні зміни. Ці держави і так виживуть, а нам треба змінюватися. Тут і церква повинна сказати своє вагоме слово, і волонтери, і науковці також. Технології відродження понад усе!

Наприкінці хотів би подякувати Іванові Николайчуку за організаційний “поштовх” і оплату дороги. Сам би не наважився подорожувати по Буковині. А ще дякую йому за толерантність до всіх конфесій. Він один із тих, кого сміливо можна назвати україноцентристом. Висока активність таких людей гарантує унікальність Буковини.

У Києві успішно відбувся фестиваль високого мистецтва Bouquet Kyiv Stage-2024

Алла КОБИНЕЦЬ
Фото авторки та з Фейсбука

Упродовж чотирьох днів – з 15 по 18 серпня – у Києві на території Національного заповідника “Софія Київська” проходив традиційний фестиваль високого мистецтва, який розпочав свій відлік у 2017-му. На цьому майданчику відбувалися різні мистецькі дійства – візуальне мистецтво, музичне, театральне та кінопокази. Цьогоріч – під девізом “Від Сяну до Дону”, символізуючи єдність українців у царині культури.

За словами організаторів, “...тема Єдності пронизуватиме кожен день, кожну подію фестивалю, бо сьогодні наша єдність один з одним, єдність з демократичним цивілізованім світом, єдність на лінії фронту і в тилу є запорукою здійснення заповітного бажання кожного українця – Перемоги”.

Фестивальні дні були надзвичайно насичені. Це – понад 60 мистецьких подій. Організатори наголошують, що фестиваль репрезентує мистецькі проєкти Києва, Харкова, Одеси, Херсона, Миколаєва, Маріуполя й українського Криму. Зокрема, перед гостями фестивалю розгорнулися різноманітні майданчики, зокрема шість виставкових проєктів, 15 концертів класичної, джазової та електронної музики, 30 кінопоказів, дві театралізовані вистави, три дитячі та молодіжні заходи, три панельні дискусії, екскурсії територією та об’єктами запо-

відника, а також традиційні “Бесіди під Ясенем” (ясен – це більш ніж двохсотлітнє розлоге дерево на території заповідника, яке стало культовим під час різноманітних заходів, цікавих зустрічей, дискусій, бесід), під час яких кияни та гості міста можуть поспілкуватися із відомими мистцями, культурологами, громадськими діячами.

...День відкриття фестивалю був напрочуд сонячним і теплим. І перші неповторні враження з’являються одразу, коли завітаєш на художню виставку “Мистецтво – вища форма Надії”. Вона увібрала в себе понад 60 робіт 23-х художників Києва, Харкова, Одеси, Миколаєва, Дніпра. Ця виставка розгорнулася в залах “Хлібні”. А тим часом гостей співом привітали учасники хорової капели хлопчиків та дівчаток “Дзвіночок” та дівочий хор “Вогник”. Чисті, прекрасні голоси, світлі, красиві обличчя. Над заповідником із стін Софійського собору линуть неповторні пісні.

Вінцем музичного мистецтва першого дня фестивалю став концерт Київського камерного оркестру (диригентка Наталя Пономарчук, соліс-

ти – Максим Шадько та Дмитро Гудима), який відкрив головну сцену фестивалю. Київський камерний оркестр – це перший професійний камерний оркестр в Україні, який створили ще в далекому 1963-му році. До сьогоднішньої концертної програми “Київ: музичні ландшафти” увійшла музика видатних киян, зокрема Валентина Сильвестрова, Леоніда Грабовського, Вікторії Польової, Святослава Луньова.

Вир енергії, воістину високої виконавської майстерності додав тематичний виступ відомих в Україні співачок, сестер Тельнюк “Наш Шевченко” під орудою оркестру та хору Збройних Сил України.

Серед гостей фестивалю можна було зустріти Президента України Петра Порошенка, народних депутатів, громадських діячів, мистецтвознавців. На вході до заповідника кияни шикувалися в довгу чергу, щоб придбати білет та потрапити на фестиваль.

Другий день фестивалю приніс багато приємних несподіванок. Зокрема, в царині кіно – допрем’єрний показ документальної стрічки “Да Вінчі” (реж. Володимир Сидько), яка розповідає про наймолодшого Героя України Дмитра Коцюбайла, добровольця, лейтенанта, командира батальйону “Вовки Да Вінчі” Збройних Сил України. Він брав участь у визволенні Карлівки, Пісків, Авдіївки, у боях під Степанівкою, Савур-Могилою, Староганівкою. Ще 17 березня далекого 2016 року Дмитро був призначений командиром 1-ї окремої штурмової роти ДУК ПС. Він загинув у бою під Бахмутом у березні нинішнього року, назавжди залишившись 29-річним. Стрічка містить вражаючі кадри, нікого не залишає байдужим.

Ще події, які викликали великий інтерес, – виставка Олександра Дубовика “Танець фантомів”, а також – концерт на сцені просто неба “Місто Марії” у виконанні камерного оркестру “Ренесанс” Маріупольської камерної філармонії під орудою Василя Крячка та Андрія Рахманіна.

“Родзинкою” цього дня стала прем’єра театралізованої вистави, вірніше – музичного перформансу “Ярослав та Інгігерда: Life story – Love story”. Цей проєкт, як зазначали організатори, – своєрідне мистецьке нагадування про значення місце України в Європі на тлі культурної дипломатії.

Ця вистава – про давні зв’язки України зі Швецією. Більш, ніж рік тому, культурному центру “Дом Майстер Клас” запропонували провести фестиваль у Швеції. І ось тоді виникла ідея створити мистецький проєкт, який би показав тісні історичні зв’язки між Україною та Швецією через союз князя Ярослава Мудрого і шведської принцеси Інгігерди.

Задум утілювався поступово, його творці працювали активно, з ентузіазмом. Зокрема, були запрошені Аліна й Каріна Гаєві, до речі, онуки видатної художниці Марії Примаченко, які опікувалися художньо-дизайнерською частиною проєкту. А музичне тло вистави забезпечив український композитор Максим Коломієць. Наскільки це вдалося митцям, судити можна із зливи оплесків вдячних глядачів, які пізнього вечора споглядали це незвичайне дійство.

Не менш насиченими були й наступні два дні фестивалю. Вони, можна сказати, занурювали гостей у музичний світ, причому багатоголосий і різноманітний. Перед глядачами виступив молодий талановитий піаніст Максим Шадько, який виконав низку творів сучасних композиторів із Харкова Валентина Бібіка, Олександра Щетинського, Володимира Птушкіна.

Оригінальні концерти джазової музики подарував колектив Glier’s Jazz Legacy and Youmg Lions. Неповторно і прекрасно звучали мелодії барокового аматорського колективу “Хор Б.А.Х.” під назвою “Англія, Англія” в аранжуванні Вікторії Шинкарен-

ко – від старовинної музики XV століття до хітів XX, зокрема неповторного The Beatles (“All together now”, “All you need is love”). А в стінах Софійського собору відбулися два концерти Національного ансамблю солістів “Київська Камерата” під керівництвом австрійського віолончеліста та диригента Йорга Цвікера: музика XVI–XVII ст. Генрі Персела, Георга Філіппа Телемана, Жана-Фері Ребела, Йоганна Себастьяна Баха та нашого сучасника Ріхарда Дюнсера. І давні, і зовсім молоді за віком мелодії здіймалися до зводів храму, осяюючи все навколо своїми чарівними звуками. Недарма концерти називалися “Togethernes”, що в перекладі з англійської – “єдність”. Саме єдність нам потрібна понад усе, тільки вона допоможе нам вистояти в тяжкий час, який наша країна переживає нині.

Варто сказати кілька слів і про виставки. Зокрема, одна із них, на наш погляд, дуже знакова – “Кримська ідентичність: виставка національних костюмів та прикрас”. Вона розмістилася в мансарді Будинку митрополита, і подивитися на неповторні прикраси, килими та одяг киримли варто. Адже Крим – це Україна!

На завершення фестивалю на головній сцені прозвучало неповторне “Моління тепле” у виконанні Національного ансамблю “Київські солісти” (диригент Володимир Сіренко). Солювали Євген Громов та Христина Бездір.

Які враження залишилися від фестивалю? Найтепліші та найсвітліші. Свято високого мистецтва, яке тривало цілих чотири дні, об’єднало на території заповідника різні регіони, різних людей, що представляли різні мистецькі напрями та школи.

І насамкінець хочеться сказати таку важливу річ. Щоразу, розпочинаючи те чи інше дійство, організатори складали щиру вдячність Збройним Силам України, які нас боронять і дають змогу жити повноцінним життям. Адже культурна складова в час війни – надзвичайно важлива, оскільки вона дає змогу митцям розвиватися, а шанувальникам відчувати красу життя. Тому подвиг наших воїнів на передовій безцінний і наша подяка безмежна.

Довідково. Bouquet Kyiv Stage 2024 – міжнародний фестиваль, закордонні учасники складають більше третини фестивальної програми. Невід’ємною складовою фестивалю є міжнародні воркшопи для професійних музикантів. Це некомерційний та соціально спрямований фестиваль. Уперше він пройшов у Києві в 2018 році. Організатори фестивалю: Дом Майстер Клас (засновники), Національний заповідник “Софія Київська”, UArtist Music (США).

“Виллє у прядиві бельткацтва всю свою любов, біль і плач. Свій крик і відчай”.

Роман ГОРАК,
м. Львів

В’язень замку в Трускавці

До сторіччя від дня народження Михайла Біласа

Біля хвіртки того замку – настурція, яка мала пагудиння у три-чотири метри завдовжки, а листочки – з дитячу парасольку. Декілька недавно посаджених прутиків жимолості – коли зацвітали, то запах їх було чути на всю околицю. Біля причілку росло дві старезні черешні. Хвалився мені, що посаджені десь років сто тому, коли в Трускавці був священником отець Облочинський. Він за покуту давав на сповіді людям посадити за содіяні гріхи по декілька черешень, і за час його благочинства при церкві Миколая, де правив, місто стало черешневим садом. Оті дві черешні були лише згадкою про ті часи. Ніколи з них не їв черешень, хоча були дуже смачні. А для чого? Черешні для їди можна купити на базарі. А ці – для птиці божої, що з біблійних оповідей, яка не сіє і не оре. І їм треба з чогось жити.

А білі айстри при стежці! Та вони як зацвітали, то, хвалився мені, мали вигляд, як манекенниці Діора у весільних сукнях.

Ще криниця з великою корбою у вигляді колеса та корч бузини, яка, звичайно, не така, як у всіх, бо найкраща.

Це був його світ і його замок-твердиня, що стояв на околиці Трускавця на розі двох вулиць, які бігли в поле. Одна бігла на поле, що віддавна звалось Помірками, а тому й назвали цю вулицю Помірецькою, а друга вулиця називалась Бойківською.

Цей замок ще 1935 року придбала для своїх синів його бабуся, що була родом з сусіднього Стебника, аби мали де жити сини, як повернуться зі світів. З а й м а в у цьому замку дві невеликі кімнати, в одній з яких стояв його ткацький верстат, на якому творив те, що люди називали дивом, і він ним дивував цей світ.

1965 року оселився в ньому після Харкова, де працював у Будинку моделей, на якого той Будинок моделей молився, бо створені ним костюми на основі істинно української культури та традиції, демонструвались по всьому світу і мали неймовірний успіх.

Наскрізь зрусифікований Харків, що був колись столицею України, викликав у нього біль. Не міг слухати, коли їхав на роботу у громадському транспорті, матів, скандалів, образ. Він ніде не чув української мови. Це все пригнічувало і в черговий раз ставило перед ним сакраментальне питання: для чого і для кого він творить? Питання було тим доречнішим, бо всі його творіння були на показ. Вони демонструвались поза границями і мали на меті показати отому буржуазному світові, який постійно “клеветал” на “союз нерушимих” і серед тих нерушимих і на УРСР, розквіт української культури, коли насправді все, що було по суті і формі українським, жорстоко придушувалось і вбивалось. Він не міг спокійно проходити чи проїздити біля відомого будинку “Слово”, в якому жили українські письменники та діячі української культури, що впали жертвою розгулу сталінських опричників і були знищені.

Щоб він міг спокійно і творчо працювати, управа Харківського будинку моделей вистарала для нього квартиру неподалік місця праці в престижному районі.

Сипали золоті зерна в золоту клітку.

Не витерпів.

Не спокусився.

Сталось так, що після смерті батька 1965 року мати просила його приїхати і відсвяткувати з нею Великодні свята. Може, це буде їхній останній спільний Великдень.

Він попросив відпустки на декілька днів, аби з’їздити до матері. Не дали, мотивуючи це тим, що на релігійні свята нікому жодної відпустки не дають. “Не положено”, – була коротка і зрозуміла йому відповідь.

Кинув на стіл заяву про звільнення, відрікся престижного району і престижної квартири, поїхав додому і більше в Харків не повертався!

Просили-молили повернутись. Не захотів.

Від того часу закрився у своєму замкові, що на околиці Трускавця, де перед входом настурція має пагудиння завдовжки в три-чотири метри, а столітня черешня родить смачні плоди для птиць небесних.

Це був час його великої творчості...

Його могли притягнути до відповідальності і заарештувати за неробство, бо ніде не працював. Але мав захист: із січня 1965 року був кандидатом у члени Спілки художників.

...Стою і німію перед сотвореними ним Творами. У всіх вони викликають величезне задоволення. Їх називають вершинами ткацької майстерності. Навіть придумали назву – бельткацтво, бо є ж у співі італійське бельканто, то чого ткацтво Михайла Біласа не може бути бельткацтвом? Нашим, українським!

А мене прорізує гострий біль.

Для мене вони є і залишаються криком мистця, кинутого владі в той час, коли нищилось все пов’язане з українською культурою і насаджувалось народові зовсім чуже по суті та формі. Коли повним ходом йшла нагла русифікація. Коли зникали народні обряди. Народна ноша замінювалась якоюсь придуманою сценічною “українською шароварщиною”. Справжнє, віками сформоване народне мистецтво підмінялось звичайним ширпотребом. У народу було забрано віру і замість предковічної української православної йому насаджувалось войовниче державницьке московське православіє.

Заборонялись коляди, вертепи, гаївки – все, що було мистецькою і духовною візитівкою українського народу. Міг крикнути, як у посланію до живих і мертвих і ненарожденних крикнув Тарас Шевченко: “Оглухли, не чують; Кайданами міняються, Правдою торгують. І господа зневажають, – Людей запрягають В тяжкі ярма”.

Не міг з цим змиритись. Тому в його творах з’явився отой пройнятий болем спогад про минуле, що гинуло і пропадало на його очах.

У кожному творі, виконаному з винятковою майстерністю, пробивалась неймовірна любов до зневажених “нашою партією” і “нашим урядом” людей – “малих, німих”....

Тою любов’ю дихало все.

Нагадував людям про втрачене. Говорив просто і зрозуміло.

От горбики хатинки. Їх декілька. Із коминів у вечірнє небо лине дим, як людська молитва. І падає вона на вершини дерев, що в снігу... Кожне віконечко з тих хатинок дивиться у світ зачудованими очима. Що в тому світі? Що принесе той світ під ті стріхи декількох хатинок на горбі?

Ах, це ж Різдво! Таке рідне й дороге кожному! Там внизу під горбом до хатинок поспішають колядники з колядою про новонародженого спасителя світу. Хай Спаситель верне волю, верне долю нашій неньці Україні. “Просимо тя, царю, просимо тя щиро”... Хіба не чути? Не чути, що просять люди Всевишнього?

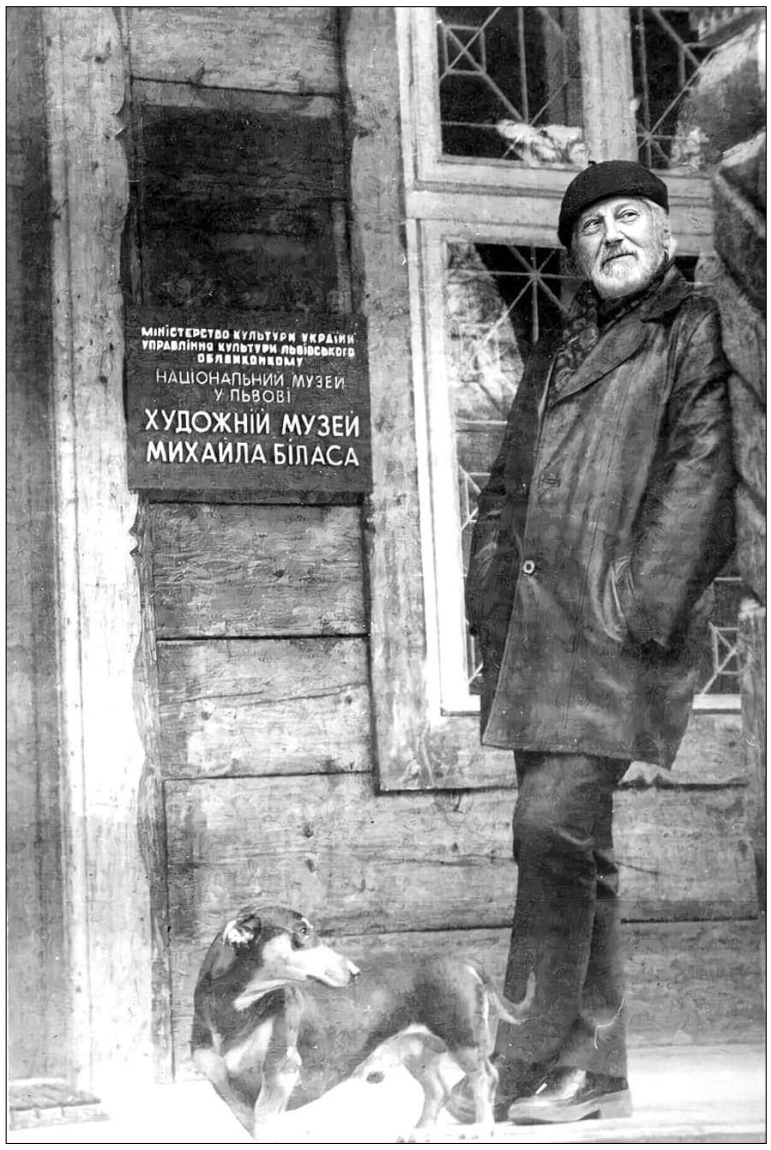

А он два поважні ґазди, ще доста молоді, під чорним крученим вусом, в довгих кожухах, підшитих червоним і синім сукном, сплетених у тільки бойкам відомому візерунку, тримають звізду – вірний колядничий знак. Ідуть щедрувати. Якщо в хаті дівчина – то і їй защедрують щасливої долі. А хлопцеві побажають, аби скоріше підростав і осідлав коня вороного та волю, що занапастилась, скоріше збудив. Нехай раненько при свічках той хлопець встає, коня в похід готує, на бій вирушає.

А он повагом посувається по горбах вертеп на чолі з царем із білою бородою і паперовою короною на голові та патиком, що править за символ влади. У всіх царів світу такі символи і такі символи в отого царя вертепного. Ангел з лляним повісмом волосся і опущеними крильми коло нього. Волоссячко, як належить ангелам, довге і до того ж добре укладене. Ще на ангелові ангельські ризи. На землі таких нема. Той ангел – хоронитель. Хоронить людину від всякої напасті і від усього злого, де він зараз? І на Тебе, Ангеле-Хранителю, наша надія. Все упованіє...

Біля ангела з лляним волосям, з червоними від морозу щоками стоїть воїн, ніби з ікони, як той страж біля гробу господнього, котрий має сповістити мироносицям-бойкиням, котрі товпляться коло того вертепу, який йде до хат, що нема чого шукати живого між мертвими. Нічого не зможе заподіяти той воїн з мечем і навести лад, аби не пхались бойкині, хоч вони ніби і мироносиці, а знали порядок, бо його меч з соснової лати, а піхва для того меча бляшана і щит також з бляхи. Таким воїном можна хіба дітей страшити, коли нечемні і ще коли не хочуть спати, а товчуться, а в мами ще стільки по господарству роботу. Ще не кутала маржину, що голодна стоїть у хліву.

А які красні та чічані на тих картинах бойки – ти тільки глянь на них! Усі в рогатих шапках, в одного доброго кушніра пошитих. Йдуть вертепом вістувати добру новину! Між ними якась пані. По всьому видно, що з Самбора або Дрогобича. Певно, таки з Дрогобича, бо там так обвішуються коралями, а у вухах ковтки, зроблені з цісарського срібного ренського. До тої пані тулиться нечистий з довгим хвостом, червоним язиком і вилами. Пані чогось його не гонить від себе. Так, ніби приятель якийсь їй.

Виллє у прядиві бельткацтва всю свою любов, біль і плач. Свій крик і відчай.

Аж поки небо не підніметься вверх, розтануть сніги, збіжать з гір дзюркотливі струмочки, на тому горбику, де стояли хатки і йшов на лісничівку вертеп, від здивування розкриють свої жовті оченята стокротки, а над землею в благоговінні зависне з піснею жайвір. Земля благоволиться Христовим Воскресінням...

Затьмаряться від фіалок синіх гори-долини. Захоче нарвати їх Марусенька.

Відцвітуть фіялоньки, відійде Великдень.

У вирій по жнивах під першу Богородицю полетять лелеки. Пролетять і над рідною церковцею з куполами в небо...

Осінь принесе весілля... Заграють троїсті музики. Он той у рогатій шапці заграє на скрипці, вже старший у капелюху з готуровим пір’ям та сивими вусами втне по цимбалах – і задріботить сопілка... І підуть люди у танець. Роботи в полі закінчені, можна і перепочити. Он яка красива бойківська молода пара! Любо глянути!

1967 року минало два роки випробувального терміну прийняття його у Спілку. Він сидів у Трускавці у своєму замку і працював. Не мав спочинку. Горів. Свій біль мусив викласти до кінця.

На черговому засіданні у Спілці художників щодо прийому його в повноцінні члени було вирішено організувати йому персональну виставку. На цьому наполягав голова Спілки і особливо Михайло Паньків, що перед тим був директором Етнографічного музею, але вимушений був зректись того директорства. Після тривалої дискусії організувати виставку вирішили в Етнографічному музею, що на головному проспекті Львова. Планувалось, що виставка триватиме два тижні. Тривала два місяці. Львів ні до того, ні опісля не буде бачити таких довгих черг охочих оглянути виставку.

Тільки не так давно відбулась розправа з дисидентами – у серпні-вересні 1965 року...

А вже виставка Михайла Біласа.

Львів’яни зрозуміли основну ідею виставки і, крім вишуканої майстерності художника, в його творах відчули біль, яким були пройняті і їхні душі у “визволеному” краю. Подібних виставок раніше не було.

Так сталось, що на цій виставці побував перший секретар компартії УРСР П. Ю. Шелест із дружиною. Вони тоді відпочивали в Трускавці, тож нічого дивного, що після виставки у Львові відвідали Михайла Біласа в Трускавці. Тоді ця вулиця називалась Кірова. Дім № 2. Перша людина республіки сказала художнику, що йому з таким Божим даром, з яскраво вираженим українським обличчям у творчості, нема чого сидіти в Трускавці, а потрібно їхати в Київ. Про решту він подбає сам.

Біласу запропонували одне з двох: або очолити творчі художні майстерні, або ж стати художником-модельєром у Будинку моделей. Шелестові справді дуже хотілось, щоб світ побачив український одяг. Як модельєр Михайло Білас мав 14 зарубіжних і дві персональні виставки.

Погодився. Переїхав у Київ. Жив у готелі, що поблизу Будинку моделей. За помешкання платила організація. Від нього хотіли тільки одного – творів. І він творив.

Все йшло прекрасно. 1972 року – велика персональна виставка в Коломиї, на якій було представлено творчий доробок художника 1967–1970 років. Успіх був неймовірний. Цього самого року відбулась виставка його моделей одягу у Льєжі та на міжнародному ярмарку в Пловдові. На ці виставки відгукнулась Москва – журнал “Огонек”, газета “Молода гвардія”. Заохочена центральною пресою про Михайла Біласа загомоніла провінція.

Все нараз різко обірвалось з падінням Шелеста, який був ідейним комуністом, але прагнув обстоювати інтереси УРСР і працював на паритетних основах в господарчих відносинах між Центром та союзними республіками. Через це був запідозрений вищим керівництвом СРСР у недостатній лояльності і переведений до Москви на посаду заступника голови Ради Міністрів СРСР (1972). Його книга “Україно наша Радянська” (1970) була розкритикована за “недостатній інтернаціоналізм”, вилучена з продажу та з бібліотек. У квітні 1973 року Петро Шелест був виведений із Політбюро і відправлений на пенсію.

Роботи М. Біласа, які потрапили в музеї, вирішено було не виставляти...

Від того часу “прихвостню” Шелеста Михайлу Біласу всюди була закрита дорога. Відразу стало менше друзів. Від нього шарахались. Він чув себе вигнанцем. Про нього розпускали різні чутки, плели сітку інтриг...

Аби тільки скомпрометувати.

Аби він не витримав, аби...

Мав тільки один пристанок. Ним був батьківський дім у Трускавці на околиці міста. “Я об’їздив весь СРСР, – писав у листі до мене. – Бував у відрядженнях мало не в усіх великих містах України. Був декілька разів у Прибалтиці, яка зробила на мене чимале враження. Я страшенно люблю старовину, а там вона збереглася – її зберегли... А який у Ризі чудовий критий ринок, увесь у хризантемах. Я такого ще не бачив. А альпінарії, сканзени, ботанічні сади... Ага, не згадав ще чудових готелів, у яких прийшлося побувати, ресторанів... Усе це було. А що залишилось? Халупа, оселя моїх діда-баби, яку купила моя мама в 1935 році, і куди після “краху” в столиці я приїхав коротати свій вік. Я одинокий, але не самотній. Забутий плебеями і люмпеном, знаний добрим і мудрим людям. Тут абсолютно віддався творчості і тут сотворив п’ять персональних вистав колекцій, зробивши сотні, а може й більше гарних творів. І що ж? Я бідний, без кола – без двора, без надії, без зрозуміння, от так сам по собі...

Деколи мені себе жаль і з розчулення плачу криком, але того ніхто не знає і не бачить. Мені важко, пане, морально. Я не вмію комусь лізти в душу, лише завжди і всюди лізуть мені”.

І найбільший удар – Мати... Доля забрала її 27 квітня 1971 року, саме тоді, коли вона була йому найбільше потрібна. Без неї втратив у житті опору.

Відтоді втікав зі свого замку в гори до Дмитра Шкрібляка, правнука великого Юри Шкрібляка – основоположника і класика гуцульської різьби. Його дружина Василина відступила йому свій ткацький верстат. Вчився всього, що можна було навчитись з народного ткацтва.

Жив серед природи, дихав повітрям, яке лікує найтяжчі рани, милувався тими косицями, що скрашують полонини. Слухав шуму смерек і гірських потоків. Чекав виходу на полонини маржини і її повернення під осінь. До неймовірності любив слухати, як видзвонюють по пасовищах дзвониками вівці, аби їх можна було легше розшукати, коли б, не дай Господи, загубилися б. До цього часу пам’ятає великі вогнища на Юрія, які кладуть люди, щоб очистити землю і себе грішних. Від нечисті, що коростою понаростала на тілі та душі.

Після втрати матері він замовк на довгі роки.

Повернення відбулось другою з черги персональною виставкою у травні 1977 року, на котрій було представлено роботи, виконані у 1973–1977 роках. З цієї виставки Міністерство культури УРСР закупило цілу низку творів, серед яких – килим “Дударик”, гобелени “Ноктюрн”, “Сусідки”. Такі твори, як килим “Два кольори”, “Лебеді материнства”, “Косогори забуття” та “Пісня синогір’я”, стали власністю Етнографічного музею у Львові.

Відтоді виставка за виставкою. По всій Україні...

Кожен його твір глибоко національний, увібрав у себе суть і дух народу, з якого вийшов. Вони були творами українського мистця. І це викликало шалену лють тих відомих комісій, які відбирали твори мистців на різні тематичні виставки.

Його нещастям було те, що він був величезним талантом, котрих у нас ніколи не шанували і не вміли шанувати. У нас вміли тільки заздрити. Кожен, хто хотів принизити творчість художника, хапався за збиті і безпрограшні твердження про відсутність у його творчості основ соцреалізму, зате повно буржуазного формалізму.

За той соцреалізм його сварили і забороняли виставлятись.

Крики і настанови відбивались від нього. Він творив те, що хотів. Сидів у Трускавці, відчиняв вікно, дивився на посаджені цинії, що мали голови мало не як сонях. І ткав.

Бідував. Володів неоціненними скарбами, а до костюму, аби вийти на люди, так і не доробився. На урочистості ходив у виплетеному самим светрі. “Або я що, кельнер, – казав, – щоб в анцугу ходити?”

Знав, що для того, аби залишитись у пам’яті народній, мусить скласти два великих і важких екзамени. Один перед сучасниками, а другий – перед історією.

Склав, як мало хто, обидва. Успішно.

19 грудня 1992 року прийшли люди до найкращої вілли в Трускавці з передвоєнних часів, яка називалась “Гоплана”, побудованої у 1924–1928 роках у традиційних формах модерну з елементами закопанського стилю за проєктом Яна Семковича. Час спеціально зберіг її для нього, великого мистця України і звелів створити йому перший взагалі в Україні прижиттєвий музей. Вона була власністю власника курорту Раймонда Яроша. Її місто вирішило віддати йому під музей... Заслужив.

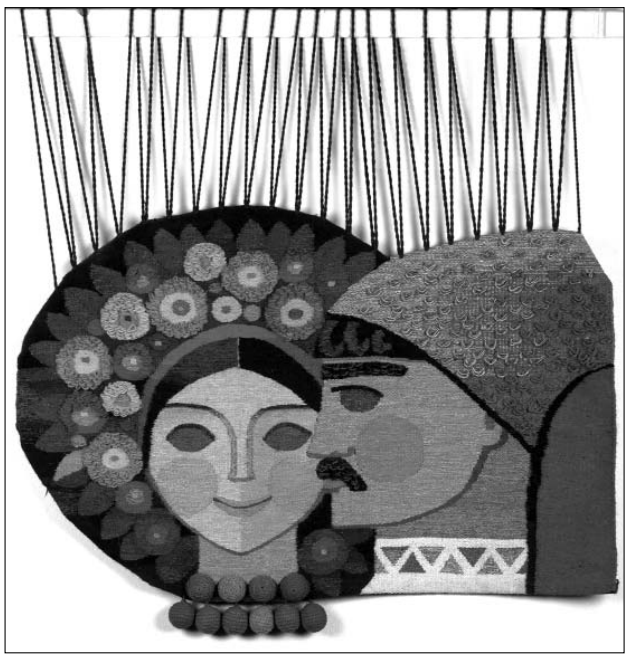

Того дня до тої вілли прийшли сотні людей, прийшла з церкви Миколая процесія з хоругвами, прийшли священники у фелонах, хор, була відправлена велика Служба Божа, аби в Слові Божому на славу України відкрити і освятити йому музей.

Вперше з такими урочистостями в Україні відкривали музей. Безпрецедентний випадок в історії нашої культури! Михайло Білас, котрий до того не мав жодних звань, нагород, навіть похвальної грамоти, котрими ще й до сьогодні визначають значимість людей у суспільстві, одразу в нагороду дістав свій музей. Місто достойно компенсувало ту несправедливість, у полоні котрої постійно був мистець.

У той день до нього прийшло багато вітальних телеграм від давніх друзів. Всі запевняли, що радіють за нього і бажають йому довгих років життя та творчих успіхів.

За Трускавцем не відстав і уряд країни. 4 січня 1995 року йому було присвоєно почесне звання народного художника України, а привітати мистця у Трускавець приїхав Президент України Леонід Кучма.

Залишив Леонід Данилович у книзі відгуків такий відгук про відвідини музею: “Захоплений від таланту Біласа, людини, яка так багато робить для зміцнення духовності України – основи її державності”.

Після відвідин Президента розповідали, що нібито Президент мав запитатися, чим може допомогти художнику, а той мав відповісти, що йому ніц не треба, все має. “Ну раз ніц, то ніц”, – сказав президент і покинув музей...

...1 серпня 2024 року Михайлу Біласу минуло сто років. У той день до його музею, що у віллі “Гоплана”, прийшло багато людей. У музеї було виставлено багато його робіт, які досі ніколи не виставлялися. Гостей приймала теперішня завідувачка музею Олена Білас-Березова, яка повідомила, що подібні вистави (художник не визнавав здрібнілого слова “виставка”, а “вистава”; так само, як і слова “митець”, а визнавав “мистець”, бо “мистець” від “мистецтва”, а “митець” від “мити”) творів художника будуть показані в Дрогобичі в тамтешньому музеї “Дрогобиччина”, в Національному й музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського в Коломиї, а в грудні на “самого Миколая” в Національному музею імені Андрея Шептицького у Львові, тобто тоді, коли у Трускавці 1992 року був відкритий музей, а його теперішній директор Ігор Кожан організував його ремонт та першу експозицію, де будуть представлені роботи художника з усіх музеїв України та приватних колекцій.

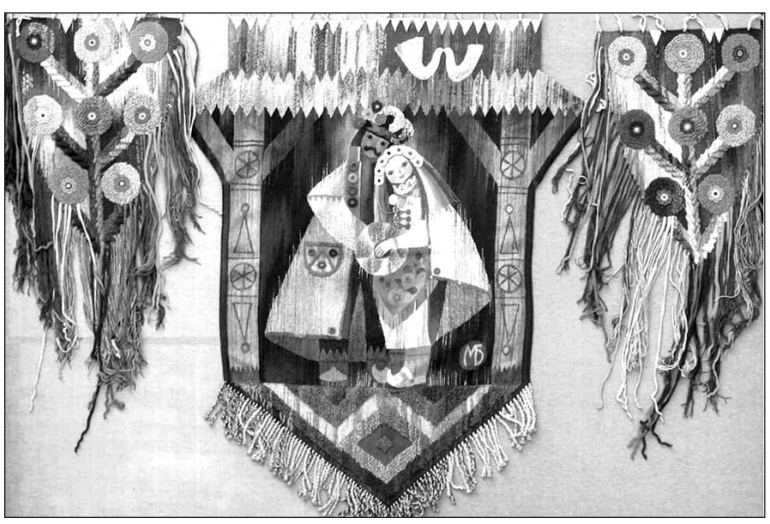

Пройшли урочистості і в селі Медвежій, що неподалік Нагуєвичів Івана Франка, де на лісничівці минули дитячі роки Михайла Біласа, від якої тепер нема і сліду. А шкода. Бо саме її мав на увазі мав Іван Франко, коли писав повість “Сойчине крило”. В селі священником був отець Михайло Мидловський, син якого Ісидор був автором п’єси “Капраль Тимко”, пісня Петра з якої – “Родимий краю” стала народною і візитівкою найкращих українських співаків у світі, починаючи з Соломії Крушельницької.

Сам мистець народився в селі Креховичах, теперішнього Калуського району Івано-Франківської області, де його батько Яким Білас працював лісничим. По батьківській лінії був споріднений з національними героями Василем Біласом та Дмитром Данилишиним, членами УВО, страченими напередодні латинського Різдва 1932 року в львівській тюрмі Бригідки польськими окупантами.

Медвежа була тим світом, у якому виростав мистець, і де все для нього було неймовірною казкою, яку запам’ятав на все життя.

Батьки були при роботі. Вдома порядкувала служниця, яка збиралась вийти заміж і готувала собі в придане на нове господарство чимало вишиття. Аби малий мав чим зайнятися і не заважав їй лагодити придане, дала йому кусник полотна та голку з синьою ниткою – най вишиває. І о диво! – через деякий час на лісничівку стали забігати з села дівчата, аби відшити узори, сотворені ним...

Мама мріяла бачити ні лісничим, як були його батько, дід та прадід, ні художником. Хотіла бачити священником. Мав гарно поставлений голос. Був красивим юнаком, чого ще треба аби не бути священником? Та все перекреслила війна.

Зі священством довелось розпрощатись. Закінчив Дрогобицьку гімназію – ту саму, в якій навчався Іван Франко, а потім Василь Стефаник та Лесь Мартович. Захопився театром. Хотів стати артистом. Мав усі дані, аби стати ним. Його прийняли у трупу тамтешнього театру, який складався в основному з біженців, які не зуміли втекти на Захід і вимушені були залишитись в Дрогобичі. Одного разу його викликали в НКВД і запропонували стати таємним співробітником. Мусили енкаведисти знати, чим дихає колектив. Відмовився. Йому пригрозили розправою. Він втік до Львова, аби загубитись між людей і бути подалі від НКВД.

Жив з того, що малював акварельні рисунки, які господар, у якого жив на помешканні, разом із рамами продавав на базарі. Його роботи зауважили професійні художники – і він невдовзі став студентом художньо-промислової школи, що згодом стала училищем ім. Івана Труша. Прийняли на другий курс разом з тими, що закінчив сім класів загальноосвітньої школи. Був звільнений від загальних предметів і дуже швидко освоїв ази ткацького мистецтва. Виявилось, що робити в училищі було нічого, і він вирішив стати студентом інституту декоративного та ужиткового мистецтва, що був в одному і тому самому будинку, що й училище. Прийняти його не захотіли, мусив випрошувати дозвіл аж у міністерстві. Студентом інституту став 1953 року. Мав 29 років...

Після закінчення інституту працював у Львівському будинку моделей, 1965 року став кандидатом у члени Спілки художників. Відтак його запросили стати старшим художником Харківського будинку моделей...

З Харкова повернувся 1965 року до свого замку в Трускавці.

У тих умовах, у яких жив і творив мистець, його крила не могли розправитись у всю свою могутність і широчінь.

І все ж він дочекався того часу, коли нарешті міг стати собою.

Став таким нестримним і розкутим, яким хотів бути. Спираний довгий час дух свободи мистця вирвався на волю. Вдарив той струмінь творчості з новою силою і вразив своїм грандіозним поривом любові до свого рідного, віками стлумленого і зневажуваного різними зайдами, але ніколи нескореного народу. Засвітилась новою зорею сутність українця з його естетичним ідеалом, з його високою духовністю... Яке дивовижне знання побуту народу, його звичаїв. Традицій, вірувань, ідеалів! Його любов творить чудо, кожний його твір – це поезія найвищої проби. “Геній гармонії, геній кольору, геній творчості”, – вигукне про Михайла Біласа Сергій Плачинда, автор “Неопалимої купини”, яка свого часу обпекла всю Україну в часи тоталітаризму, і запише ці слова у книзі відгуків.

Його світ – неповторний і зболений через втрату чарів дитинства. Через втрату прекрасного, незіпсутого дикою навалою потворної цивілізації. Це світ відчаю, світ ідеалу, який ми всі безповоротно втратили і він, краючи своє серце воскрешає його нам, гримає кулаками до нашої совісті...

Михайло Білас відійшов 25 січня 2016 року. У Трускавці, де була його твердиня-замок, звідки дороги розбігалися в поле...

“Кожен має вибір, від якого залежить, як йому жити, які пріоритети обирати, як вчинити краще”.

“Тож вірю, що в людях світитимусь...”

Анна ЛИПСЬКА

Завершився П’ятий Всеукраїнський фестиваль-конкурс хорового мистецтва імені Івана Сльоти “А льон цвіте”.

Фестиваль-конкурс. Червень 2024 р.

Фестиваль проходив в онлайн-форматі, у трьох номінаціях – “Хори”, “Ансамблі” та “Художнє слово”. Пісенні композиції на слова та музику Івана Сльоти представили 22 хори з усієї України, а 20 читців продекламували вірші, які досі не звучали для широкого загалу.

Перше місце серед хорів отримав Народний аматорський хор “Чорнобривці” з Рівненщини, керівник – Леонід Сітовський. Гран-прі отримав хоровий колектив “Криниченька” (Житомирщина), керівник – Іван Красовський. Були й дебютанти: хорові колективи Львівщини та міста Кривий Ріг.

Серед ансамблів було три рівноцінних колективи, що виступили в трьох різних жанрах: традиційному, фольклорному та малій формі. Усі три колективи – “Родовід” з Волині, “Молодички” та “Дзвін” з Житомирщини – посіли перші місця серед ансамблів.

Почесне журі в номінації “Художнє слово” очолила голова Житомирської обласної організації Національної спілки письменників України Світлана Гресь (Штатська). Переможців серед читців визначали у трьох вікових категоріях. Наймолодшими учасницями були першокласниця ліцею № 36 з Житомира Марійка Бабушко, Кирило Коваль із житомирського ліцею № 20 (з родини переселенців) та Анна Сабадош із Закарпаття.

Дружина митця Валентина Бартош-Сльота щиро подякувала учасникам конкурсу, керівникам пісенних колективів, поважному журі конкурсу, очолюваному головою Національної музичної спілки України Петром Андрійчуком, членам оргкомітету конкурсу Віктору Луценку та Маргариті Моісеєвій. За підтримку та сприяння у проведенні конкурсу – Житомирському міському голові Сергію Сухомлину та начальнику управління культури міськради Ілоні Колодій.

“Слово Івана Сльоти не тільки промовляє, воно співає, воно дзвенить, воно палає любов’ю до рідної землі, народу, його сучасної і минулої історії. Слово дає надію на перемогу в цій кривавій війні в наш нелегкий час”, – звернулася до учасників та слухачів конкурсу заслужена артистка України Валентина Бартош-Сльота. Насамкінець вона процитувала рядки з автобіографічної сповіді Івана Сльоти:

Відкриття пам’ятника. 2 липня 2024 р.

Я прагнув підняти простіш якомога
На високолюдські духовні щаблі
І те, що від матері, й те, що від Бога,
І те, що у мене від Сонця й Землі.
Тож вірю, що в людях світитимусь доти,
Допоки над морем пісенних сердець
Горить десь на древку високої ноти
Бодай хоч малесенький мій прапорець.

Подолати власних демонів

Київський академічний театр юного глядача на Липках запрошує дітей від дев’яти років та їхніх батьків на казку-ілюзію “Зоряний хлопчик” за твором Оскара Вайльда. Нова вистава допоможе добре провести час родиною, а також змусить замислитися над деякими загальнолюдськими цінностями.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото надано театром

“Це історія про загадкового хлопчика, який несподівано з’являється на світ. Він, наче зірка, що впала на галявину зимового лісу, де на межі реального і нереального, в атмосфері чудернацьких і кумедних тваринок, його знаходить лісоруб”, – зазначається в анонсі театру. Проживаючи під опікою лісоруба та його дружини, Зоряний хлопчик виростає надзвичайно вродливим юнаком. Усі навколо захоплюються такою красою, але на противагу цьому його серце щодня наповнюється жорстокістю і злом. Користуючись своєю вродою, він чинить багато лиха, а коли зрікається рідної мами – стає найпотворнішим у світі. Як повернути красу? Як повернути маму? Чи вона зможе пробачити його? Для цього Зоряному хлопчику доведеться боротися з власними демонами, пройти небезпечний шлях зачарованого лісу, перепони охоронців, хижих воїнів, магію відьми. Глядач зможе відчути вогонь переживань цієї захоплюючої історії, усвідомити перевагу внутрішньої краси та любові над зовнішньою.

– Це не перший мій режисерський досвід, – розповіла режисерка-постановниця **Ольга Оноприюк.** – У Волинському музично-драматичному театрі йде поставлена мною вистава “Не шукайте щастя, бо я його вкрав” за твором Івана Франка “Украдене щастя”. У Київському театрі юного глядача мною була втілена казка “Невидима з солодкого королівства”. Також був спільний проєкт з Театром на Печерську.

Цього разу мене запросили до ТЮГу поставити виставу “Я, романтика”, але потім плани змінилися. Ідея поставити “Зоряного хлопчика” виникла у мене давно, і ось випала нагода її інтерпретувати.

На жаль, сучасний світ став дуже поверховим. Красиві картинки із соціальних мереж диктують, як нам жити, як відпочивати. Багато хто маніпулює цією зовнішньою картинкою, а інші не розуміють, що це не головне. До прикладу, знайомі в соціальних мережах виставляють ідеальну картинку своєї сім’ї. Насправді там все плачевно, немає навіть десяти відсотків тієї ідеальної картинки.

Відтак історія про Зоряного хлопчика, очевидно, і є тим об’єктом викривленого сприйняття життя та цінностей. В Оскара Вайльда прописано, що діти можуть бити інших, і вони це робили. Я хотіла зауважити, що суспільство не повинно бути таким примітивним – “я красивий, йдіть і бийте, щоб бути такими красивими, як я”. Натомість у нашій виставі одна дівчинка каже: “Він же нічого не зробив, то навіщо його бити?” Хотілося лишити суспільству хоч якусь надію.

Це й стало для мене поштовхом до написання п’єси за невеликим прозовим твором Оскара Вайльда. Кожен має вибір, від якого залежить, як йому жити, які пріоритети обирати, як вчинити краще. Наші вчинки мають наслідки, і кожен несе відповідальність. На жаль, ми часто цього не усвідомлюємо. Думаємо, що можна ні за що звинуватити людину, побити її. У “Зоряному хлопчику” побиття було фізичним, але є паралелі з моральним побиттям. І за такі вчинки ті, хто це зробив, також відповідатимуть.

Можна зауважити красиву людину, але коли пізнаєш її внутрішній світ, то зовнішня краса зникає, хоча ця людина візуально залишається красивою. При написанні п’єси я багато взяла зі свого життєвого досвіду, спостережень, досвіду моїх друзів. У казці персонаж у буквальному сенсі перетворюється на потворного. Тобто його внутрішня потворність стає реальністю.

У виставі я порушую також тему сім’ї, взаємин з батьками. На жаль, сімейні стосунки нині знецінилися. Сьогодні ми можемо казати, що любимо своїх близьких, а завтра – щось протилежне.

Впевнена, що кожен актор має більший творчий потенціал, ніж думає. Завжди хочеться відкривати щось нове. У виставі задіяна практично вся трупа театру. З деякими акторами я вже працювала раніше. Вони досвідчені, професійні. А ще відкрилися мені нові молоді особи. Приємно, що в театрі є талановита молодь. Вони шалені, енергійні, відповідальні, сповнені світла.

Усі персонажі, крім головного героя, існують як у мультику, там переважає форма. А в Зоряного хлопчика (виконавці Сергій Бобко або Павло Буковський) більш драматична роль. Він має існувати на контрасті з усіма іншими героями та з гармонійним світом природи. Особливо в першій дії, коли він зовні ще красивий. Тут не можна грати надто драматично, тому що це казка. Але ця роль має бути драматично-ігровою. Важливо знайти межу, і в цьому полягає режисерська інтерпретація. На перший погляд здається, що в казці працювати легко, але це не так. З акторами ми працювали довго, навіть лишалися окремо, після репетицій.

Багато в чому завдячую художниці Таїсії Карась. Анімацію робив Андрій Фішер. Завдяки цій творчій команді все склалося. Дуже тішить, коли є результативний діалог із художником, коли режисер цінує роль художника, а художник – режисера. Не було такого, що хтось хотів виокремити свою роботу. Все робили разом. Можу щиро побажати іншим режисерам такої співпраці.

Я розповіла Таїсії свою ідею і бачення, вона погодилися працювати. Прочитавши оригінал твору, сказала, що їй більше імпонує моя сценічна версія.

Вибір костюмів виявився “складанням пазлів”. Намагалися максимально використати ті матеріали, що були в театрі. Перешивали з того, що було.

Музику до вистави написав молодий талановитий композитор Єгор Литвинов. Багато працювали над піснями. А пластикою займалася хореографка Анастасія Колесник. Працюю з нею не вперше. Слава Богу, все вдалося.

Зізнаюся, процес створення вистави був непростим, але важливішим є результат. Дякую всім, хто не побоявся труднощів. Особливо хотіла б подякувати світловому та костюмерному цехам.

Окремі слова подяки виконувачці обов’язків директора – художнього керівника театру Марії Кривенко за розуміння та допомогу у створенні вистави.

У грудні цього року має відбутися прем’єра моєї вистави в театрі “Особисті”. Свого часу один із моїх викладачів сказав, що українці – мелодраматичний народ. Нам треба посміятися і поплакати. Саме такою буде нова мелодраматична історія з вічними цінностями – сім’я, любов, стосунки.

Роботу над виставою прокоментував виконавець головної ролі актор **Сергій Бобко.**

– З режисеркою Ольгою Оноприюк були знайомі раніше, але не доводилося разом працювати. Вона запропонувала взяти участь у проєкті, цей матеріал мене дуже зацікавив, бо порушені теми актуальні і для підлітків, і для дорослих.

Дуже цікава і сама роль. Чогось подібного я ще не грав. У першій частині вистави треба було грати жорстокого хлопчика. Образ давався непросто, оскільки мені ця риса непритаманна. Сподіваюся, що я зміг подолати труднощі, які виникали під час роботи над виставою.

Найскладніший момент – перевтілення у потворного, але доброго в душі. За одну хвилину треба переоцінити свої життєві цінності та відтворити це. Такий момент став для мене не тільки найскладнішим, а й найцікавішим.

З режисеркою було комфортно працювати. Вона давала можливість створювати свій образ самому, а потім допомагала і спрямовувала в потрібне русло. Я готувався вдома і приходив на репетиції вже зі своїми ідеями. Довго обговорювали. Щось підходило одразу, щось відкидали. Методом проб ми дійшли до результату, який маємо.

Над роллю Зоряного хлопчика можна працювати все життя. Тому, напевне, ніколи не буду задоволений своєю роботою на сто відсотків. Вважаю, що всі ми достойно проявили себе. Часу на створення вистави було не так багато, виникали певні проблеми. Але все, що залежало від акторського складу, – зробили. Сподіваюся, що в майбутньому ця вистава буде розвиватися, набирати обертів і ставатиме ще кращою.

Таємниці Будинку “Слово”

У широкому кінопрокаті з травня – стрічка “Будинок “Слово”, що викликала великий інтерес в українського глядача. Важко знайти іншу вітчизняну картину, яка б багато тижнів поспіль йшла з аншлагами в українських кінотеатрах.

Повна назва стрічки “Будинок “Слово”: Нескінчений роман” – це український повнометражний художній фільм режисера Тараса Томенка – драматична історія українських письменників, яких зібрали в одному будинку, під одним дахом, щоб змусити працювати в ім’я системи. Історія про те, як комуністичний рай перетворюється на комуністичне пекло.

Світова прем’єра відбулася 2021 року на 37-му Варшавському кінофестивалі, а українська – в Чернівцях 17 червня 2022 року на фестивалі Миколайчук OPEN.

Стрічка розповідає про те, що 1927 року за наказом Сталіна було збудовано особливий будинок. Тут оселилися кращі українські митці – письменники, художники та режисери. Сама лише можливість жити тут вже була для тогочасних творців визнанням. Якось у будинку з’являється новенький. Він працює коректором преси та понад усе мріє влитися в когорту провідних письменників. Аби тут оселитися, йому дійсно знадобився талант – талант підслуховувати та передавати все почуте агенту НКВС.

Історична драма “Будинок “Слово”. Нескінчений роман” знята Тарасом Томенком за сценарієм, написаним ним спільно з Любов’ю Якимчук. У 2017 році він зняв документальний фільм “Будинок “Слово”, робота над яким надихнула на подальше дослідження епохи та персоналій. Проєкт художнього фільму став одним з переможців конкурсу Держкіно та отримав державне фінансування, що покрило половину витрат на виробництво.

За словами сценаристки Любові Якимчук, “це драма з детективними елементами. У стрічці зображена радянська агентура, таємна система її роботи (ми вчили це за тодішніми агентурними методичками), міське харківське життя з театрами та кав’ярнями, а в одному епізоді також зображене українське село, що тоді пережило Голодомор... Після повномасштабного вторгнення є величезний запит на інформацію про покоління 20-х, про розстріляне відродження. Можливо, хтось у

фільмі вперше почує ці імена літераторів. Я сподіваюсь, що поширення інформації про це покоління продовжиться. Також сподіваюся, що після фільму люди захочуть прочитати когось з цих авторів”.

На Міжнародному кінофестивалі у Кошицях, що проходив з 8 по 10 червня 2022 року, фільм отримав нагороду “Найкращий ігровий фільм”. А в листопаді того ж року він отримав відразу чотири нагороди на Міжнародному кінофестивалі “I Will Tell” (Флорида, США).

– Я народився в родині поета Миколи Томенка, – розповідає режисер-постановник **Тарас Томенко**. – Все життя прожив під друкарську машинку. Знав про Будинок “Слово” ще зі школи: у нас з 10-11 класів почали здалеку викладати цю тему. Потім був гуманітарний ліцей, філологічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Завжди захоплювався цим періодом літератури. Вважав надзвичайно цікавим такий яскравий спалах українського мистецтва.

Але до цієї теми підбирався довго. Загалом тема розстріляного відродження ще зі школи подавалася так, що не все розумів. А коли стало зрозуміло, що все відбувалося в одному будинку, то це мені дало образ, метафору, як все це можна зробити. Тому що поєднати поетів, прозаїків та драматургів важко. А зробити це через образ будинку, який є одним з нетипових персонажів, виявилося дуже цікавим досвідом.

Від початку надзавданням було створення ігрового сценарію, ігрової стрічки. Ми з моєю співавторкою Любов’ю Якимчук вивчали всі життєві події навколо Будинку “Слово”, працювали в архівах. Назбиралося багато матеріалу, 600 сторінок сценарію. Спершу вийшов документальний фільм, а основним завданням залишалося створення ігрової стрічки.

Знімати кіно непросто в будь-який час. А під час війни ще значно складніше. Кожного разу це подвиг. Загалом робота над фільмом від задуму до прем’єри зайняла дванадцять років. Звісно, якби не було війни, то зйомки відбувалися по-іншому. Як це робиться в усьому цивілізованому світі в комфортних умовах. А в нас кожен епізод, кожен знімальний день був вистражданий.

Зйомки розпочалися ще у 2017 році. Потім зупинилися, бо у нас закінчилися гроші. Через деякий час знайшли дофінансування і знову почали знімати. Загалом було сорок знімальних днів, для ігрового кіно це зовсім небагато. Будинок “Слово” ми будували в Києві. Це були величезні декорації. Крім столиці, знімали на Київщині та в Харкові. У нас фільм біло-чорний, там є своя драматургія кольору. Один кадр кольоровий. Саме заради цього кадру все інше вирішили робити біло-чорним.

Фінансово нам допомогла родина меценатів Петровських, вони посприяли тому, аби фільм завершився. Нам не вистачало коштів на 5 знімальних днів. Гостро стояло питання, що фільм може бути незавершеним. Отож, дуже їм вдячні. Хоча основну суму грошей, звісно, надало Держкіно.

Перед зйомками був кастинг, працювала кастинг-директорка Наталія Наталушко. Вона знаходила людей, проводила кінопроби, а потім приймались рішення. Роль головного героя Володимира Акімова виконує Дмитро Олійник, це його дебют в кіно. Микола Хвильовий – В’ячеслав Довженко, тітка Варя – Ніна Набока, Галя – Марина Кошкіна. Геннадій Попенко грає Михайла Семенка, Валерія Ходос – Раїсу Троянкер. Також грають два режисери – Юрій Одинокий (Менер, працівник НКВС) та Андрій Май (Володимир Сосюра). Тож склад у нас зірковий.

Фільм багатошаровий, тут багато алюзій, тому кожен глядач побачить у ньому щось своє, а для мене це головне.

Стрічку вже показували в США, Великій Британії, багатьох країнах Європи. Але головне – величезний інтерес до неї в Україні. Вона багато тижнів поспіль в кінопрокаті, це безпрецедентно для українського кіно. У наш тяжкий час глядач зацікавився, ходить до кінотеатрів. Це вселяє надію, що така робота потрібна. Знаю, що цей фільм дав поштовх для творчості багатьох музикантів, театральних діячів.

Про зйомки нового кіно поки не думаю. Вважаю, що всі гроші, які сьогодні є в Держкіно, мають бути потрачені не на комедії, а передані ЗСУ. Сьогодні ми переживаємо вирішальний етап в історії України, розбазарювати гроші на легкий жанр просто не виправдано.

Війна перекреслила всі задуми, які були до цього. Змінилася оптика, змінився кут зору. Війна все осучаснила, відбувається зміна тематики, зміна героїв. Хочемо ми цього чи ні – у кіно все буде відбуватися через призму війни. Звісно, це може породити багато фільмів низької якості, нерідко вони будуть схожі один на одного. Насправді вибір теми буде складним. Але існує велика кількість драматичних, героїчних історій, які варто розповідати та екранізувати. Кінематографісти мають цим зайнятися найближчим часом.

Свято музики та любові

У Міжнародному центрі культури та мистецтв (МЦКМ) відбувся концерт “Енергія Перемоги”, що став святом музики та любові до нашої країни. Присвятили його головному державному святу – Дню Незалежності України. Захід відбувся завдяки організаторам – заслуженій артистці України Анні Сінгаєвській та режисерці-постановниці Маші Бобровській.

Очевидно невипадково для такої важливої події обрали саме цей заклад культури, адже саме МЦКМ першим відновив свою діяльність після початку повномасштабного вторгнення. Цього вечора звучало багато прекрасних пісень, які не залишили байдужими жодну людину, яка була присутня в залі. Від учасників концерту лунали слова подяки ЗСУ – чоловікам і жінкам, які захищають нас щодня.

Вели концерт Ірена Петрушина та Богдан Корабльов, ведучі шоу “Підзарядка” на “Перець ФМ”, вони розповіли багато цікавого про колективи та виконавців, які представляли свою творчість.

А ось враження учасників концерту.

Алла Кудлай, народна артистка України:

“Дуже рада зустрітися з вами, дорогі друзі! Щастя вам, радості, добра, благополуччя і всіляких гараздів. Разом до Перемоги, до нашої Перемоги. Я бажаю вам радості, доброти і тепла. Щоб між вами хорошими мир і злагода була”.

СолоХа:

“Дуже рада всіх вас бачити. Я дуже хочу, щоб всі наші мрії здійснилися. І ця мрія на всіх одна. Бажаю миру всім нам”.

Анна Сінгаєвська, заслужена артистка України:

“Велике щастя співати для вас. Не знаю у світі більше такої супернації, яка всю ніч не спала, була під обстрілами, в укриттях, а сьогодні прийшла на концерт – лікувати душі, підтримувати культуру. Я пишаюся кожним із вас. Слава Україні!

Одна з моїх пісень про героїв, які віддають життя за наше з вами сьогодення. За те, щоб ми могли зустрічатися, жити, підтримувати одне одного, ходити на концерти. Я впевнена, що кожен має у сім’ї втрату або в близькому оточенні людей, які втратили сина, чоловіка, тата.

У нас один шлях до спільної Перемоги!”

Михайло Грицкан, заслужений артист України:

“Сьогодні на передовій боронять нашу цілісність, нашу незалежність і нашу волю найкращі сини й дочки.

Доля – не доля, журба – не журба. Краще, ніж воля, нічого нема. Краще у полі піти в небуття, чим у неволі прожити життя”.

Крім цих виконавців, оплески вдячної публіки отримали ANGY KREYDA, Tom Soda, Dibrova, Анастасія Димид, AVIATOR, Артур Боссо, Diandi, Ірина Зінковська, Божена Дар & KV!TKA, Народний ансамбль танцю “Горлиця” Міжнародного центру культури і мистецтв профспілок України. Також юні артисти: Аріна Кривовяз, гурт “Щеглята”, Уляна Білик, Євгенія Чернова, Анна Бобровник, EVIK, Олександр Абакумов, Нікіта Гончар, Христина Шоробура, Софія Капанадзе, MILENITTA, МІЛЕЯ, DOMINIKI, NATELIA.

Підготував матеріали
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото із відкритих джерел

“Часом здається, що тут Роман залишив небесний ліхтар, аби ми не боялися і не блукали”.

Повернення землі

Галина ДАЦЮК,
журналістка, м. Київ

Вільна людина Роман Ратушний залишив нам місце сили – Протасів Яр, з крутогорами, залісненими буком, вербою, явором, акацією, помережаний стежками і видолинками. Здалеку – Смарагдовий Острів, на якому хочеться жити у свободі. Тут поміж листям і травинками відчуваєш Романове світло. Його добувають бджоли, перетираючи лапками пергу. Несуть на плечах маленькі мурахи. Світло викрешує у дзьобиках солом’янське птаство і ловлять місцеві коти... Часом здається, що тут Роман залишив небесний ліхтар, аби ми не боялися і не блукали. А окрилені збиралися на Галявині, де віднедавна живе дивовижний Фестиваль “Протасів Яр” – у Романову пам’ять...

“Я казала: Ромо, тебе, мабуть, підкинули інопланетяни, тому що ти на нас не схожий... цією абсолютною чистотою серця... Я це завжди відчувала, що він вищий, чесніший, розумніший, глобальніший за нас... Ми просто звичайні люди, він був незвичайний”, – з інтерв’ю Романової мами, письменниці Світлани Поваляєвої журналістці Мирославі Барчук.

Третій день Фестивалю “Протасів Яр” минав під знаком “Повернення землі”, захисту природи під час війни, відновлення і збереження наших заказників, розмінування південних чорноземів... І ми, звичайні люди, прийшли на Романову галявину послухати і поміркувати, як повернути до життя втрачений рай.

До пізнього вечора тривали розмови та обійми. Земля, слухаючи, віддавала нам свої тепло і любов. На килимках тихенько лежали малюки, які ще не навчилися ходити ні по травичці, ні по Солом’янській вулиці. Пес, влігшись біля стільчика, терпляче виглядав першу зірку. А зовсім надвечір заграли музики, люди зняли взуття і пішли танцювати, прогріваючи землю голими п’ятами. Білі намети на припонах завзято похитувались в такт. І не було щасливішого місця, ніж повернена нам Романова земля.

Обійняла маму незвичайного сина і дякувала, дякувала... за Романове світло... за його любов, що не минає, за Смарагдовий Протас, який став місцем нашої сили і Романовим безсмертям. Я ж знаю, що незвичайних синів можуть народити тільки незвичайні мами.

Дякую режисерці Ользі Самолевській, що увічнила радісні моменти “Повернення землі”. Нам її ще повертати!..

Фото Ольги Самолевської та з відкритих джерел

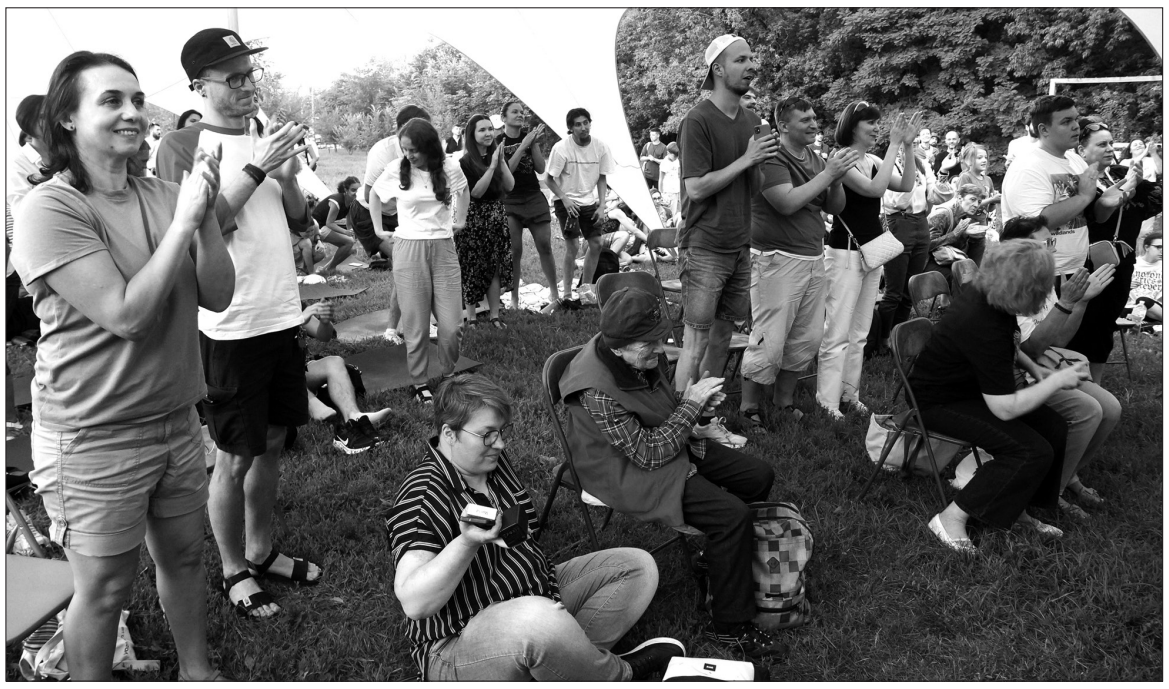

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ КБ "ПРИВАТБАНК" (ЄДРПОУ банку 14360570, код банку 305299) відкрито рахунок: № UA263052990000026004036804116; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Ігор ЗОЦ

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)
Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

9 786177 234219

4 820095 780016 24033